Г. А. Абаева, А. Д. Рыжкова

ГЕОГРАФИЯ

Зерде бұзылыстары бар балаларға арналған
арнайы мектептердің (сыныптардың) 7-сыныбына
арналған

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

Қазақстан Республикасының
Оқу-ағарту министрлігінің тапсырысы бойынша

Алматы
2023

ӘОЖ 376
КБЖ 74.3
А12

7-сыныптағы «География» пәні бойынша оқу-әдістемелік кешенге арналған әдістемелік құрал зерде бұзылыстары бар білім алушыларды оқытудың педагогикалық үдерісін ұйымдастыруда мұғалімге көмек көрсету мақсатында құрастырылған.

Әдістемелік құралды арнайы білім беру мектебінде, сондай-ақ инклюзивті білім беру жағдайындағы жалпы білім беретін мектепте де зерде бұзылыстары бар оқушыларды оқытуды ұйымдастыруда қолдануға болады.

Абаева Г. А. т.б.
А12 **География**. Зерде бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектептердің (сыныптардың) 7-сыныбына арналған әдістемелік құрал / Г. А. Абаева, А. Д. Рыжкова. – Алматы: «ӘБЕО орталығы» ЖШС, 2023. – 80 б.

ISBN 978-601-347-535-6 ӘОЖ 376
КБЖ 74.3

ISBN 978-601-347-535-6
© «ӘБЕО орталығы» ЖШС, 2023

КІРІСПЕ

7-сыныпқа арналған «География» оқу-әдістемелік кешені (оқулық, кескін карталы атлас, мұғалімге арналған әдістемелік құрал) жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылар үшін жаңартылған мазмұндағы «География» оқу пәні бойынша Үлгілік оқу жоспары мен Үлгілік оқу бағдарламасы негізінде әзірленген.

ОӘК мазмұны жалпы және арнайы педагогика қағидаттарына сәйкес оқу үдерісін ұйымдастырудың педагогикалық тәсілдері:

- оқытудың түзету-дамыту және әлеуметтік-бейімдеу бағытын;
- әр білім алушы үшін әрекеттік, сараланған және жеке тәсілдерін іске асыруға бағытталған.

«География» оқу пәнінің мақсаты оқушыларда қолжетімді географиялық ұғымдар мен оларды күнделікті қызметте пайдалану дағдыларын қалыптастыру болып табылады. География патриоттық, халықаралық, эстетикалық және экологиялық тәрбиеге арналған үлкен материал береді. Сондай-ақ, географиялық материал жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушылардың танымдық іс-әрекетін дамыту және түзету мүмкіндігіне ие.

Негізгі міндеттері:

1) білім алушыларда айналадағы әлемнің табиғи нысандары мен аумақтық айырмашылықтары туралы қарапайым мәліметтерді қалыптастыру;

2) табиғи құбылыстар арасындағы; адам мен табиғат арасындағы байланысты түсіндіру;

3) табиғатқа диалектикалық, ғылыми көзқарастар қалыптастыру;

4) табиғат пен табиғи құбылыстарды жүйелі бақылау арқылы оқушылардың жеке тәжірибесін байыту;

5) білім алушылардың табиғатты қорғау санасын тәрбиелеу;

6) көрнекі-бейнелі және сөздік-логикалық ойлау элементтерін дамытуға ықпал ету, сөздік қорын кеңейту, білім алушылардың үйлесімді сөйлеуін дамыту.

Оқулық географияны оқыту мақсаттарына толық жауап береді, оқытудың тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Ұсынылған материал мұғалімге сабақта оқушылардың әртүрлі оқу және танымдық іс-әрекеттерін ұйымдастыруға, оқыту әдістері мен тәсілдерін таңдауға мүмкіндік береді.

Оқулықтың өзіне тән ерекшелігі – оның сараланған тәсілді және құзыреттілікке бағытталған оқытуды жүзеге асыруды ескере отырып құрылуы. Оқулықтағы практикалық бағдарланған материал жеңіл ақыл-ой кемістігі бар оқушылардың психологиялық және танымдық ерекшеліктерін ескере отырып таңдалады.

Оқулықтың мазмұнына оқушылардың «Айналадағы әлем», 6-сыныптағы «География» пәндері аясында алдыңғы дайындықтарын ескере отырып, бөлімдер енгізілді. География курсын оқу барысында «Жаратылыстану» (топырақ, пайдалы қазбалар, су ресурстары), «Тарих» (біздің өлкеміздің тарихы), сондай-ақ ана тілі, оқу және тіл дамыту, математика пәндерімен пәнаралық байланыстар орнатылады.

«ГЕОГРАФИЯ» ОӘК ҚҰРЫЛЫМЫ МЕН МАЗМҰНЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ (7-СЫНЫП)

География – зерде бұзылыстары бар білім алушыларда адамдардың ғаламшары – Жер туралы кешенді, жүйелі және әлеуметтік-бағдарланған түсінікті қалыптастыратын, ғылыми танымның ерекше әдісі ретіндегі аумақтық тәсілдememен таныстыратын дүниетанымдық сипаттағы жаңа оқу пәні. География оқылған материалдың абстракциясының көп болуына, арнайы терминдердің көп болуына, білім алушы-

лардың айналасындағы әлем туралы шектеулі ақпаратқа байланысты зерде бұзылысы бар оқушылар үшін белгілі бір қиындықтар туғызады.

«Қазақстан мен тәуелсіз мемлекеттер достастығы елдерінің физикалық географиясы» оқу құралы (7-сынып) зерде бұзылысы бар оқушылардың бойында қарапайым, бірақ дұрыс және дәл географиялық білімнің, географиялық мәдениеттің жалпы адам мәдениетінің бір бөлігі ретінде жинақталған жүйесін қалыптастыруды болжайды.

Мұғалім үшін «География» оқу құралы – жаңартылған мазмұн жағдайында сабаққа дайындалу тәсілі және оның ерекшеліктері сипатталған, білім алушылардың оқу қызметін басқару және қойылған міндеттерді іске асыру құралы. Мысалы, мотивация – оқу мақсаты – оқу міндеті – оқу әрекеттері мен операциялары – нәтиже және оның рефлексиясы – бұлардың бәрі география сабақтарында оқулықтың көмегімен әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруға арналған әрекеттер тізбегі.

7-сыныпқа арналған «Қазақстан мен тәуелсіз мемлекеттер достастығы елдерінің физикалық географиясы» оқулығының мазмұны қамтитын оқу тақырыптары:

- Физикалық картадағы ТМД шегаралары.
- Арктикалық шөл аймағы.
- Тундра аймағы.
- Орманды аймақ.
- Дала аймағы.
- Шөл және шөлейтті аймақ.
- Субтропикті аймақ.
- Таулы аймақтар.
- Қазақстан табиғаты.

«ТМД елдері физикалық картада» бөлімінде ТМД-ның әлем картасындағы жағдайы, ТМД шекаралары, жер бедерінің ерекшеліктері, пайдалы қазбалар, ірі өзендер мен көлдер туралы ақпарат бар. Сондай-ақ, бұл бөлімде ТМД-ның табиғи аймақтары және оларды картаға орналастыру туралы

ақпарат беріледі. «Арктикалық шөлдер аймағы», «Тундра аймағы», «Орман аймағы», «Дала аймағы», «Шөлдер мен жартылай шөлдер аймағы», «Субтропиктер аймағы», «Таулы аймақтар» бөлімдерін зерделеу нәтижесінде оқушылар табиғи аймақтың географиялық жағдайы, оның жер бедері, климаты және пайдалы қазбалары, су ресурстары, өсімдіктер мен жануарлар әлемі, өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы, ірі қалалары туралы білім мен түсінік алады. «Қазақстан табиғаты» бөлімінде Отанымыздың табиғаты, халық саны, елдің ірі қалалары туралы айтылады.

Оқулықтағы әр параграф бір сабаққа сәйкес келеді. Мәтіндерде негізгі теориялық және эмпирикалық мәліметтер: географиялық нысандардың сипаттамасы, ұғымдардың анықтамасы, нысандар мен табиғат құбылыстары арасындағы себеп-салдарлық байланыстар, негізгі білімді сенімді ашуға көмектесетін ақпараттар қарастырылады.

Оқу ақпараты әртүрлі формада – түсіндірме мәтін, иллюстрациялар, сызбалар, анықтамалық материалдар, географиялық сөздіктер, күрделілігі әртүрлі деңгейдегі тапсырмалар түрінде білім алушылардың оларды орындау тәсілін таңдау мүмкіндігін ескере отырып ұсынылған.

Оқулықтағы иллюстрациялар мотивациялық, тәрбиелік, дамытушылық және эстетикалық функцияларды орындайды. Олар мәтінді көрнекі және бейнелі ете отырып, мәтінге «қызмет етеді», мәтінмен бірдей рөл атқарады (карталар, карта сызбалары).

Күрделіліктің әртүрлі деңгейдегі сұрақтар жүйесі меңгергендерін тексеруге және өзін-өзі тексеруге бағытталған. Географиялық ақпараттың маңызды көзі ретінде карталарға ерекше назар аударылады. Атласта физикалық және кескін карталар берілген.

Әр параграф үш блоктан тұрады:

1. Бағдарлы – білім алушылардың мәтінмен жұмыс істеуге уәждемелік қатысуын болжайды, әрбір параграфтың

алдында зерделенетін ең басты нысанды (Сен ... білетін боласың), білімді өзектендіруге арналған сұрақтарды ерекшелеп көрсетуге мүмкіндік береді.

2. Ақпараттық – мультитәртіптік байланыстарға сүйене отырып, негізгі мазмұнын ашады (географиялық материалды беру шағын бөліктерде, өнімді практикалық қызметті орындау барысында жүзеге асырылады). Иллюстрациялық қатар көрнекілікті қамтамасыз етеді, дерексіздікті жеңілдетеді, қосымша ақпарат береді.

3. Бағалау-рефлексивтік – зерделенгенді қайталауға, бекітуге және рефлексияға бағытталған. Ол «Картамен жұмыс», «Бөлім бойынша қайталауға арналған сұрақтар парағы» айдарлары; сабақ тақырыбы бойынша әртүрлі деңгейдегі сұрақтар мен тапсырмалар түрінде ұсынылған.

Оқулық құрылымы бастапқы географиялық білімді игеруге ыңғайлы, мұғалімдер мен оқушылардың дербес және бірлескен іс-әрекеттері үшін жағдай жасайды, ата-аналар тарапынан бақылау мүмкіндігін тудырады.

Тақырыптар бойынша білімді бекіту, тексеру үшін тапсырмалар парағы әзірленген. Онда сыныпта да, үй тапсырмаларын орындау кезінде де қолдануға болатын күрделілік деңгейі әртүрлі вариативтік тапсырмалар берілген.

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың ерекшеліктеріне бейімделген кескін карталарды, жазбаша тапсырмаларды, кестелерді, сызбаларды, дидактикалық ойындарды, практикалық жұмыстарды қосу мұғалімге сабақты неғұрлым тиімді өткізуге, осы санаттағы білім алушыларға қажетті жеке және сараланған тәсілді жүзеге асыруға, олардың танымдық қызығушылығын дамытуға, оқуға деген ынтасын арттыруға мүмкіндік береді. Жеке тапсырмаларды (сызбалар, кестелер, кескін карталар, ребустар, сөзжұмбақтар және т.б.) мұғалім бүкіл сыныпқа слайд түрінде көрсете алады (мысалы, кескін картамен жұмыс жасау кезінде).

«География» курсын оқыту әдістемесінің негізі жүйелік-белсенділік тәсіл болып табылады. Мүмкіндігі шектеулі

оқушыларды олардың дамуының ерекшеліктерін ескере отырып әлеуметтендіруге бағдарлау – география мұғалімінің негізгі міндеттерінің бірі. Курстың мазмұны табиғи құбылыстар мен адамның біртұтас әлем ретіндегі іс-әрекетінің кең аясын ұсынады. Білімді игеру барысында оқушылар «Табиғат – адам» және «Адам – Қоғам» жүйесіндегі байланыстардың себеп-салдарларын түсінуге үйренеді. Бұл ретте оқушылар әртүрлі қызмет түрлеріне қосылады:

- бақылау;
- зерттеу жұмысы;
- шығармашылық жұмыс;
- жобалық қызмет;
- практикалық жұмыс;
- нәтижелерді бағалау бойынша әрекет;
- топтарда жұмыс істеу.

Мүмкіндігі шектеулі оқушылар берілген әдістерді жүзеге асыру барысында өз мүмкіндіктерін нақты бағалау және «Мен не үйрендім?», «Мен не істей аламын?», «Мен не үйрене аламын?», «Білімді қайда қолдануға болады?» деген сұрақтарға жауап беру қабілетін дамытады.

Мұғалімге арналған әдістемелік құралда ұсынылғандар:

- Орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар үлгісі – (оған жалпылау сабақтары енгізілмеген, өткен сабақтарға қатысты экскурсияларды, ойын-сауық сабақтарын және т.б. мұғалімнің өзі жоспарлайды).
- 7-сыныптағы оқу үдерісінің жобасына: мақсатты тұжырымдау, үлгілік-диагностикалық бақылау сұрақтары мен тапсырмалар, оқу жетістіктер картасы кіреді.
- Қысқа мерзімді (сабақ) жоспары (үлгісі).

ОӘК әдістемелік аппараты мұғалімнің тәжірибесінде оқыту стратегияларының әртүрлі арсеналы: заманауи технологиялар, оқушылармен жұмысты ұйымдастырудың әдістерін, формаларын, тәсілдерін және басқа да ресурстарын қолдану мүмкіндігін ескере отырып құрылған.

1-қосымша

Арнайы білім беру ұйымдарының педагогіне арналған күнтізбелік-тақырыптық жоспар

Пән: География 7-сынып
Барлығы: 72 сағат, аптасына 2 сағат

№	Бөлім/ ауыспалы тақырып	Сабақ тақырыбы	Оқу мақсаттары	Сағат саны	Мерзімдер	Ескерту
I тоқсан						
1	Физикалық картадағы ТМД шегаралары (4 сағ.)	Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының құрылуы. ТМД-ның құрлықтық және теңіздік шегаралары	7.2.1.1. Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының (ТМД) құрылған күнін атау. 7.2.1.2. Физикалық картадан ТМД-ның географиялық орналасуын, ТМД-ның құрлық және теңіз шегараларын көрсету.	1		
2		ТМД-ның жер бедерінің ерекшеліктері	7.2.1.2. ТМД жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау. 7.2.1.3. Физикалық картадан ірі тауларды, жазықтарды көрсету.	1		
3		ТМД-ның ірі өзендері және көлдері	7.2.1.3. Картадан ТМД ірі өзендері мен көлдерін көрсету.	1		
4		ТМД табиғи аймақтарының әртүрлілігі. Табиғи аймақтардың картасы	7.2.1.4. ТМД-ның табиғи жағдайларының әртүрлілігі туралы жалпы түсініктің болуы; 7.2.1.4. ТМД елдеріндегі табиғи аймақтарды атау, олардың картада орналасуын көрсету	1		

5	Арктикалық шөлдер аймағы (5 сағ.)	Географиялық жағдайы. Теңіздер және аралдар	7.2.2.1. Картадан арктика аймағының шекараларын көрсету; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын көрсету және атау. 7.2.2.2. Кескін картада арктика аймағының шекараларын белгілеу және бояу.	1		
6		Климат. Оның табиғи жағдайларға әсері	7.2.2.3. Арктика аймағының климатын сипаттау, оның табиғи жағдайларға әсерін түсіндіру.	1		
7		Арктиканың өсімдіктері мен жануарлар әлемі	7.2.2.4. Арктика аймағының өсімдіктер мен жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау.	1		
8		Арктика аймағының халқы, олардың негізгі шаруашылығы	7.2.2.5. Арктика аймағының халқын сипаттау, олардың негізгі кәсіптерін атау.	1		
9		Солтүстік теңіз жолы	7.2.2.6. Солтүстік мұзды мұхиттың теңіздерін атау, навигацияның ерекшеліктерін сипаттау; ірі қалалар мен порттарды атау, оларды картада көрсету. Солтүстік теңіз жолын кескін картаға түсіру.	1		
10	Тундра аймағы (8 сағ.)	Тундраның географиялық жағдайы. Аралдар және түбектер	7.2.3.1. Картадан тундра аймағының шекараларын көрсету; кескін картада тундра шекараларын белгілеу және бояу; тундра аймағының аралдары мен түбегін атау.	1		

11		Тундраның жер бедері.	7.2.3.2. Бедерді сипаттау және пайдалы қазбаларды атау.	1		
12		Тундра климаты	7.2.3.3. Тундра климатына сипаттама беру.	1		
13		Тундра суқоймалары	7.2.3.4. Тундра суайдындарына сипаттама беру.	1		
14		Тундра табиғатының ерекшеліктері. Тундраның өсімдіктер әлемі	7.2.3.5. Тундраның өсімдік әлемін сипаттау.	1		
15		Тундраның жануарлар әлемі	7.2.3.6. Тундраның жануарлар әлемін сипаттау.	1		
16		Тундра аймағының халқы және олардың негізгі шаруашылығы	7.2.3.7. Халқына және олардың негізгі шаруашылығына сипаттама беру.	1		
17		Тундра қалалары. Тундра табиғатын қорғау	7.2.3.8. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін түсіндіру; тундраның табиғатын қорғау тәсілдерін, тундраның үлкен қалаларын атау. Кескін картаға ірі қалаларды түсіру.	1		
18		Өткен тақырыптарды қайталау		1		
II тоқсан						
19	Орманды аймақ (10 сағ.)	Орманды аймақтың географиялық жағдайы	7.2.4.1. Картадан орманды аймақтың шекараларын көрсету; кескін картада орманды аймақтың шекараларын белгілеу және бояу; 7.2.4.2. Бедерді сипаттау және пайдалы қазбаларды атау.	1		

20		Климаты. Орманды аймақтың табиғатының ерекшеліктері.	7.2.4.3. Орманды аймақ климатына сипаттама беру.	1		
21		Өзендер, көлдер, каналдар	7.2.4.4. Өзен, көл, арналарды атау. 7.2.4.5. Картадан орманды аймақтың ірі су нысандарын көрсету.	1		
22		Қылқанжапырақты ормандар. Орманды аймақтың өсімдіктер әлемі	7.2.4.4. Орманды аймақ өсімдік әлемін сипаттау; қылқанжапырақты ормандарды (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырату.	1		
23		Аралас және жапырақты ормандар	7.2.4.8. Аймақтың аралас және жапырақты ормандарының өсімдіктер әлемін сипаттау.	1		
24		Орманды аймақтың жануарлар әлемі	7.2.4.9. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау; терісі бағалы аңдарға сипаттама беру; орман жануарларының бірі туралы әңгіме құрастыру.	1		
25		Орманды аймақтың халқы, олардың негізгі шаруашылығы	7.2.4.10. Орманды аймақтың халқын және оның негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауыл шаруашылығын сипаттау.	1		
26		Орман шаруашылығы, аңшылық, балық аулау кәсібі	7.2.4.11. Орман шаруашылығы. Аңшылық, балық аулауды сипаттау.	1		

27		Орманды аймақтың қалалары	7.2.4.11. Орманды аймақтың ірі қалаларын кескін картаға салу.	1		
28		Ормандарды қорғау.	7.2.4.18. Ормандағы тәртіп ережелерін атау; орманды қорғау қажеттілігін негіздеу.	1		
29	Дала аймағы (8 сағ.)	Географиялық жағдайы	7.2.5.1. Картадан далалы аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада далалы аймақтың шегараларын белгілеу және бояу.	1		
30		Дала аймағының жер бедері.	7.2.5.2. Жер бедері мен пайдалы қазбалардың ерекшеліктерін сипаттау.	1		
31		Дала аймағының климаты. Өзендер. Сумен қамту мәселесі	7.2.5.3. Климатты сипаттау; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін түсіндіру.	1		
32		Дала аймағы табиғатының ерекшеліктері. Дала аймағының өсімдіктер әлемі.	7.2.5.4. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, дала өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
33		Дала аймағының жануарлар әлемі	7.2.5.5. Суреттерге сүйене отырып, дала жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
34		Өткен тақырыптарды қайталау		1		

III тоқсан						
35		Дала аймағының халқы және олардың негізгі шаруашылығы	7.2.5.6. Далалы аймақтың халқын және оның негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауыл шаруашылығын сипаттау.	1		
36		Дала аймағының қалалары	7.2.5.7. Далалы аймақтың ірі қалаларын атау, оларды кескін картада белгілеу.	1		
37		Дала аймағының табиғатын қорғау	7.2.5.9. Далалы аймақтың табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.	1		
38	Шөлейт және шөл аймағы (6 сағ.)	Географиялық жағдайы. Жер бедері және пайдалы қазбалар	7.2.6.1. Картадан шөлдер мен шөлейтті аймақ шегараларын көрсету; кескін картада шөлдер мен шөлейтті аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 7.2.6.2. Жер бедері мен пайдалы қазбалардың ерекшеліктерін сипаттау.	1		
39		Шөлейт және шөл аймағының климаты	7.2.6.3. Климатқа сипаттама беру; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін түсіндіру.	1		
40		Шөл даланың өсімдіктер әлемі	7.2.6.4. Өсімдіктердің гербарийіне сүйене отырып, шөлдің өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
41		Шөл даланың жануарлар әлемі	7.2.6.5. Суреттерге сүйене отырып, шөлдердің жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		

42		Шөл аймағының халқы және олардың негізгі шаруашылығы	7.2.6.6. Шөлді аймақтың халқын және олардың негізгі кәсіптерін сипаттау.	1		
43		Шөл аймағының қалалары. Табиғатты қорғау	7.2.6.1. Шөлді аймақтың ірі қалаларын атау, оларды картадан көрсету; кескін картаға түсіру.	1		
44	Субтропиктік аймақ (4 сағ.)	Географиялық жағдайы. Субтропикті аймақтың табиғат ерекшеліктері.	7.2.7.1. Картадан субтропикті аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада субтропикті аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 7.2.7.2. Жер бедері мен климатының ерекшеліктерін сипаттау.	1		
45		Субтропиктердің өсімдіктері мен жануарлар әлемі	7.2.7.3. Субтропиктердің өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; 7.2.7.4. Субтропиктердің жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
46		Субтропиктік аймақтың халқы және олардың шаруашылығы	7.2.7.5. Халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру.	1		
47		Субтропикті аймақтың курорттық қалалары. Табиғатты қорғау	7.2.7.6. Картадан субтропиктердің курорттық қалаларын атау және көрсету; ірі қалаларды кескін картаға түсіру. 7.2.7.7. Субтропиктердің табиғатын қорғаудың маңыздылығы мен тәсілдері туралы айту.	1		

48	2.8. Таулы аймақтар (6 сағ.)	Географиялық жағдайы. Жер бедері. Пайдалы қазбалар	7.2.8.1. Картадан таулы аймақтардың орналасқан жерін көрсету. 7.2.8.2. Кескін картада таулы аймақтың шегарасын белгілеу. 7.2.8.3. Жер бедерін сипаттап, таулы аймақтың пайдалы қазбаларын атау.	1		
49		Таулы аймақтардың климаты	7.2.8.4. Биіктік белдеуін сипаттау. 7.2.8.5. Климаттың ерекшеліктерін сипаттау.	1		
50		Таулы аймақтардың өсімдіктер әлемі	7.2.8.6. Таулы аймақтың өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
51		Таулы аймақтардың жануарлар әлемі	7.2.8.6. Таулы аймақтың жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
52		Халқы және олардың негізгі шаруашылығы	7.2.8.7. Таулы аймақтың халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру.	1		
53		Қалалар. Таулы аймақтардың табиғатын қорғау. Қорықтар	7.2.8.8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын, қорықтардың міндеттерін негіздеу. 7.2.8.10. Таулы аймақтың ірі қалаларын атау.	1		
54		Өткен тақырыптарды қайталау		1		
			IV тоқсан			
55	2.9. Қазақстан табиғаты (15 сағ.)	Қазақстан – менің Отаным. Тәуелсіз мемлекеттің құрылуы.	7.2.9.1. Физикалық картадан Қазақстанның географиялық орналасуын көрсету.	1		

56		Қазақстан физикалық және саяси картада	7.2.9.2. Кескін картада Қазақстанның шегараларын белгілеу.	1		
57		Жер бедердің негізгі пішіндері. Жазықтар.	7.2.9.3. Қазақстан жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау; бедердің табиғатқа әсерін түсіндіру.	1		
58		Қазақстан таулары	7.2.9.3. Қазақстанның жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау.	1		
59		Жер бедерінің табиғатқа, шаруашылыққа және адам өміріне әсері	7.2.9.3. Жер бедерінің шаруашылық қызмет пен адамдардың өміріне әсерін түсіндіру.	1		
60		Пайдалы қазбалардың маңызды кен орындары	7.2.9.4. Картадан пайдалы қазбалардың маңызды кен орындарын атау және көрсету.	1		
61		Қазақстан климатының ерекшеліктері.	7.2.9.5. Қазақстанның климаттық жағдайларын, оның аумақтық айырмашылықтарын сипаттау; жергілікті жағдайлардың қалыптасуына және адамдардың денсаулығына әсері.	1		

62		Қазақстан ішкі суларының ерекшеліктері. Республика аумағы бойынша өзендердің бөлінуі. Өзен және көлдерді шаруашылықта пайдалану. Суды қорғау.	7.2.9.6. Қазақстанның ішкі суларының ерекшеліктерін сипаттау; Қазақстан аумағы бойынша өзендердің бөлінуін сипаттау, шаруашылықта өзендер мен көлдерді пайдалану туралы, су көздерін қорғау туралы айту.	1		
63		Өсімдіктердің алуан түрлілігі.	7.2.9.7. Қазақстанның өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; өсімдіктердің адам өміріндегі маңызын түсіндіру; Қазақстан өсімдіктерінің сирек кездесетін және жойылып бара жатқан түрлерін атау; өсімдіктерді қорғаудың маңыздылығын түсіндіру.	1		
64		Қазақстанның жануарлар әлемі.	7.2.9.8. Қазақстан жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі маңызын түсіндіру; жануарлар әлемін қорғаудың маңыздылығын түсіндіру.	1		
65		Қазақстанның табиғи аймақтары: орманды дала, дала.	7.2.9.9. Картадан Қазақстанның табиғи аймақтары: орманды дала, даланы атау және көрсету, табиғи жағдайларды сипаттау.	1		

66		Қазақстанның табиғи аймақтары: шөлді және таулы аймақ.	7.2.9.9. Қазақстанның табиғи аймақтары: шөлді, таулы аймақтарды атау және картадан көрсету, табиғи жағдайларды сипаттау.	1		
67		Қазақстан халқы	7.2.9.10. Республика халқына сипаттама беру; Қазақстан аумағында тұратын ұлттар мен ұлыстарды атау; халықтардың кейбір дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын атау.	1		
68		Қазақстан қалалары. Көрікті жерлері	7.2.9.11. Қазақстанның астанасын, Қазақстанның үлкен қалаларын, елдің ғылыми, мәдени және өнеркәсіптік орталықтарын атау.	1		
69		Табиғатты қорғау. Қорықтар	7.2.9.9. Картадан Қазақстанның табиғи аймақтарын атау және көрсету: орманды, далалық, шөл, таулы.	1		
70		Өткен тақырыптарды қайталау		1		
71	Курсты қайталау (2 сағ.)	ТМД-ның табиғи аймақтары	7.2.10.1. ТМД-ның табиғи аймақтарын қайталау. Сипаттамасы бойынша табиғи аймақты анықтай білу.	1		
72		Жергілікті жер табиғаты	7.2.10.2. Өз өлкесінің табиғатын сипаттай білу.	2		

2-қосымша

«География» пәні бойынша оқыту үдерісінің жобасы
«Физикалық картадағы ТМД-ның шегаралары» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		**4**
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Тәуелсіз Мемлекеттер достастығының (ТМД) құрылған күнін атау. 2. Физикалық картадан ТМД-ның географиялық орналасуын, ТМД-ның құрлық және теңіз шегараларын көрсету. 3. ТМД бедерінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Физикалық картадан ірі тауларды, жазықтарды көрсету; пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру. 5. Картада ірі өзендер мен көлдерді көрсету, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру, су қоймаларының ластану көздерін атау.	1. Тәуелсіз Мемлекеттер достастығының (ТМД) құрылған күнін атау. 2. Физикалық картадан ТМД-ның географиялық орналасуын, ТМД-ның құрлық және теңіз шегараларын көрсету. 3. ТМД бедерінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Физикалық картадан ірі тауларды, жазықтарды көрсету; пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру. 5. Картада ірі өзендер мен көлдерді көрсету, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру, су қоймаларының ластану көздерін атау.	1. Тәуелсіз Мемлекеттер достастығының (ТМД) құрылған күнін атау. 2. Физикалық картадан ТМД-ның географиялық орналасуын, ТМД-ның құрлық және теңіз шегараларын көрсету. 3. ТМД бедерінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Физикалық картадан ірі тауларды, жазықтарды көрсету; пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру. 5. Картада ірі өзендер мен көлдерді көрсету, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіру, су қоймаларының ластану көздерін атау.

<table>
<tr><td>6. ТМД-ның табиғи жағдайларының әртүрлілігі туралы жалпы түсініктің болуы.
7. ТМД елдеріндегі табиғи аймақтарды атау, олардың картада орналасуын көрсету.</td><td>6. ТМД-ның табиғи жағдайларының әртүрлілігі туралы жалпы түсініктің болуы.
7. ТМД елдеріндегі табиғи аймақтарды атау, олардың картада орналасуын көрсету.</td><td>6. ТМД-ның табиғи жағдайларының әртүрлілігі туралы жалпы түсініктің болуы.
7. ТМД елдеріндегі табиғи аймақтарды атау, олардың картада орналасуын көрсету.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, сызба бойынша сипаттау-әңгімесін құрастыру.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Сөздер және сөз тіркестері. Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы, Қазақстанның Тәуелсіздік күні, физикалық карта, географиялық мәліметтер, құрлық шегаралары, теңіз шегаралары, аумақ, алаң, шегара белгілері, дипломатиялық қатынастар, бедер, табиғи аймақтар, жазық, ойпат, таулар, су ресурстары, су тасқыны.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен танысу, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (жауын-шашын, топырақ, су қоймалары). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор:
https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)</td></tr>
</table>

«Физикалық картадағы ТМД-ның шегаралары» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

<table>
<tr><th>Бағалау критерийі</th><th>Тапсырма мазмұны</th></tr>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің төмен деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. ТМД-ның құрлықтық және теңіздік шегараларын атау.</td><td>Физикалық және саяси карталарды пайдалана отырып, ТМД аумағының жағалауын шайып жатқан теңіз атауларын жаз (сөздік сөздер).
<table>
<tr><td>Солтүстік мұзды мұхит теңіздері</td><td>Тынық мұхит теңіздері</td><td>Атлант мұхит теңіздері</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>2. ТМД-ның ірі таулары мен жазықтарының физикалық картадағы орналасуын білу.</td><td>Физикалық картаның түстері бойынша жер бедерінің пішінін анықта.
Тянь-Шань – ______
Шығыс Еуропа ______
Памир – ______
Орта Сібір – ______
Батыс Сібір – ______
Алтай – ______
Кавказ – ______</td></tr>
<tr><td>3. ТМД-ның ірі өзендері мен көлдерін білу, оларды картадан таба алу.</td><td>Кестені толтыр.
<table>
<tr><td>ТМД өзендері</td><td>ТМД көлдері</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Физикалық картадан ТМД-ның географиялық орналасуын, ТМД-ның құрлық және теңіз шегараларын атау және көрсету.</td><td>ТМД-ның саяси картасын пайдалана отырып, артық сөздерді (ТМД-мен ортақ құрлықтық шегарасы жоқ елдердің аты) тап және астын сыз.
Германия, Түркия, Швеция, Моңғолия, Польша, Иран, Франция, Корея, Қытай, Жапон.</td></tr>
<tr><td>2. Физикалық картадан ірі тауларды көрсету, олардың шыңдарын атау.</td><td>Сәйкестендір.
<table>
<tr><th>Таулар</th><th></th><th>Шыңдар</th></tr>
<tr><td>Кавказ</td><td></td><td>Победа шыңы</td></tr>
<tr><td>Памир</td><td></td><td>Мұзтау тауы</td></tr>
<tr><td>Алтай</td><td></td><td>Коммунизм шыңы</td></tr>
<tr><td>Тянь-Шань</td><td></td><td>Эльбрус тауы</td></tr>
</table>
Оларды физикалық картадан көрсет.</td></tr>
<tr><td>3. Физикалық картадан ірі өзендердің орналасуын білу, олардың бөлінуін су бассейндері бойынша анықтай алу.</td><td>Кестені толтыр.
<table>
<tr><th>Солтүстік мұзды мұхит бассейні</th><th>Тынық мұхит бассейні</th><th>Ішкі ағын бассейні</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. ТМД географиялық орналасуының сипаттамасын жасай білу , ТМД құрлық және теңіз шегараларын атау және көрсету.</td><td>1. Түсіп қалған сөздерді жаз.
ТМД аумағы ________________ материгінде, ___________ және ___________ екі бөлігінде орналасқан. ТМД _____________ және ___________________ шегаралары бар. Теңіз шегаралары _________________, ___________ теңіздері мен __________________ мұхитының жағалауымен өтеді. ТМД құрлығы _________________________________ ____ шектеседі.</td></tr>
<tr><td>2. Пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын және жер бедерінің пішіндерін физикалық карта бойынша анықтау және салыстыра білу, оларды шаруашылықта пайдалану мысалдарын келтіре білу.</td><td>1. Кестені толтыр. Қазақстанның физикалық картасы мен пайдалы қазбалар картасын қолдан.
<table><tr><th>Жер бедерінің пішіні</th><th>Пайдалы қазбалар</th><th>Шаруашылықта қолданылуы</th></tr><tr><td>Батыс Сібір жазығы</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Шығыс Еуропа жазығы</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Алтай</td><td></td><td></td></tr></table></td></tr>
<tr><td>3. Жоспар бойынша су қоймасының сипаттамасын жасай білу, шаруашылықта қолдануға мысалдар келтіру, су айдындарының ластану көздерін атай білу.</td><td>Жоспар сұрақтары бойынша Еділ өзенін сипатта.
Жоспар
1. Қайдан бастау алады?
2. Қай жерлермен ағып өтеді?
3. Қайда құяды?
4. Адамдар қалай пайдаланады?
5. Өзендердің ластану көздерін ата.</td></tr>
</table>

Оқушының «Физикалық картадағы ТМД-ның шегаралары» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
1. ТМД-ның құрлықтық және теңіздік шекараларын атайды.	
2. ТМД-ның ірі таулары мен жазықтарының физикалық картадағы орналасқан жерін біледі.	
3. ТМД-ның ірі өзендері мен көлдерін біледі, оларды картадан табады.	
Күрделіліктің орта деңгейі	
1. ТМД-ның физикалық картадағы географиялық орнын, ТМД-ның құрлықтық және теңіздік шекараларын атайды және көрсетеді.	
2. Физикалық картада үлкен тауларды көрсетеді, олардың шыңдарын атайды.	
3. Ірі өзендердің физикалық картада орналасуын білу, олардың су бассейндері бойынша таралуын анықтай білу.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. ТМД-ның физикалық картадағы географиялық орнын сипаттайды, ТМД-ның құрлықтық және теңіздік шекараларын атайды және көрсетеді.	
2. Пайдалы қазбалардың ірі кен орындарын және жер бедерінің нысандарын физикалық карта бойынша анықтай және салыстыра біледі, оларды шаруашылықта пайдалану мысал келтіреді.	

«Арктикалық шөлдер аймағы» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		**5**
Күтілетін мақсаттар (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын көрсету және атау. 2. Кескін картада арктикалық аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 3. Арктикалық аймақтың климатын сипаттау, оның табиғи жағдайларға әсерін түсіндіру. 4. Арктикалық аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау. 5. Арктика аймағының халқына сипаттама беру, олардың негізгі кәсіптерін атау. 6. Солтүстік мұзды мұхит теңіздерін атау, навигацияның ерекшеліктерін сипаттау; кескін картасына Солтүстік теңіз жолын түсіру.	1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын көрсету және атау. 2. Кескін картада арктикалық аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 3. Арктикалық аймақтың климатын сипаттау, оның табиғи жағдайларға әсерін түсіндіру. 4. Арктикалық аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау. 5. Арктика аймағының халқына сипаттама беру, олардың негізгі кәсіптерін атау. 6. Солтүстік мұзды мұхит теңіздерін атау, навигацияның ерекшеліктерін сипаттау; кескін картасына Солтүстік теңіз жолын түсіру.	1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын көрсету және атау. 2. Кескін картада арктикалық аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 3. Арктикалық аймақтың климатын сипаттау, оның табиғи жағдайларға әсерін түсіндіру. 4. Арктикалық аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау. 5. Арктика аймағының халқына сипаттама беру, олардың негізгі кәсіптерін атау. 6. Солтүстік мұзды мұхит теңіздерін атау, навигацияның ерекшеліктерін сипаттау; кескін картасына Солтүстік теңіз жолын түсіру.

Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, сызба бойынша сипаттау-әңгімесін құрастыру.
Сөздер және сөз тіркестері. Арктикалық аймақ, Арктика, физикалық карта, табиғи аймақтар, географиялық мәліметтер, айсберг, дрейфтеу, климат, поляр күні, поляр түні, поляр шұғыласы, қатал жағдайларға бейімделген, планктон, табиғатқа келген зиян, халық, метеорологтар, синоптиктер, мұхит зерттеушілері, Солтүстік теңіз жолы, навигация.
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (жауын-шашын, топырақ, суқоймалары). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Арктикалық шөл аймағы» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

<table>
<tr><th>Бағалау критерийлері</th><th>Тапсырма мазмұны</th></tr>
<tr><td colspan="2">Күрделіліктің төмен деңгейі</td></tr>
<tr><td>1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын атау.</td><td>Кестені толтыр.<table><tr><td>Солтүстік мұзды мұхит теңіздері</td><td>Арктикалық шөл аймағының аралдары мен түбектері</td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table></td></tr>
<tr><td>2. Арктика аймағының өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау.</td><td>Мұғалім жануарлар (морж, итбалық, сытқы, кит, белуха, ақүрпек) суреті бар карточкалар дайындайды.
Тапсырма: Арктика аймағының жануарларын жаз.
____________ ____________ ____________</td></tr>
<tr><td>3. Арктика халқы және олардың негізгі кәсіптерін білу.</td><td>Тұжырымдама дұрыс болу үшін сәйкес сөздерді таңда.
Арктикада ... .
а) тұрақты халық жоқ
б) тұрақты халық бар
Адамдар Арктикада … айналысады.
а) мал өсірумен
б) балық аулаумен
в) пайдалы қазба өндірумен
г) астық өсірумен
д) ғылыми зерттеумен</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағының теңізі мен аралдарын көрсету және атау.</td><td>Арктикалық шөл аймағына қатысты аралдардың астын сыз.
Солтүстік Жер аралы, Франц-Иосиф Жерінің архипелагі, Сахалин аралы, Курил аралдары, Жаңа Жер аралдарының солтүстік бөлігі, Новосибирск аралдары, Жаңа Жер аралдарының оңтүстік бөлігі.</td></tr>
<tr><td>2. Арктика аймағының өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау.</td><td>Арктика шөлдерінде мекендейтін жануарлар және өсімдік әлемі өкілдерінің астын сыз.
Құстар: гага, ақ қаз, шіл, шымшық, қара құр, шағала, қыран.
Балықтар: майшабақ, теңіз алабұғасы, нәлім, ақсерке, шортан, сайра, табан.
Теңіз жануарлары: итбалық, морж, тасбақа, сытқы, белуха, кальмар.
Табиғатты қорғау тәсілдерін ата.</td></tr>
<tr><td>3. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру.</td><td>1. Сәйкес сөздері нұсқармен қос:
<table>
<tr><td>Метеоролог</td><td>жануарларды, олардың тіршілігі мен әдеттерін зерттейтін ғалым</td></tr>
<tr><td>Синоптик</td><td>ауа райын зерттейтін және болжайтын ғалым</td></tr>
<tr><td>Зоолог</td><td>мұхиттарды зерттейтін ғалым</td></tr>
<tr><td>Мұхиттанушы</td><td>Жер атмосферасын және ондағы болатын құбылыстарды зерттейтін ғалым</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Картадан Арктика аймағының шегараларын көрсету; арктика аймағы теңіздерінің орналасуы мен ерекшеліктерін анықтай білу.</td><td>Теңіздерді солтүстіктен оңтүстікке қарай бөл. Ең жылы (толқын сызықпен) және ең суықтың (екі сызықпен) астын сыз.
<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Чукот</td><td>Ақ</td><td>Лаптевтер</td><td>Шығыс Сібір</td><td>Кар</td><td>Баренцево</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>2. Арктика аймағының өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау; табиғатты қорғау тәсілдерін атау.</td><td>Әр жолдағы артық сөзді сыз.
мүк қарағай қына
итбалық құндыз морж
белуха сытқы пингвин
теңіз тасбақасы итбалық теңіз мысығы
гага ақ қаз шымшық</td></tr>
<tr><td>3. Солтүстік мұзды мұхит теңіздерін атау, навигация ерекшеліктерін сипаттау; ірі қалалар мен порттарды атау, оларды картадан көрсету.</td><td>Жақшадан қажетті сөзді таңдап, мәтін құрастыр.
Солтүстік теңіз жолы (жыл бойы; тек жазда) әрекет етеді. Қозғалыс тек (тікұшақтың; мұзжарғыштың) көмегімен мүмкін болады. Солтүстік теңіз жолымен тек қана (құрылыс материалдарын, отын, азықтар, пайдалы қазбалар, ағаштар) тасымалдайды.</td></tr>
</table>

Оқушының «Арктикалық шөл аймағы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	Орындалғаны туралы белгі
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер) 1. Картадан Арктика аймағының шегараларын көрсетеді, теңіздері мен аралдарын атайды.	
2. Арктика аймағы өсімдіктері мен жануарларын сипаттайды.	
3. Арктика аймағының халқын және олардың негізгі кәсіптерін біледі.	
Күрделіліктің орта деңгейі	
1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсетеді; арктика аймағының теңіздері мен аралдарын атайды және көрсетеді.	
2. Арктика аймағының өсімдіктері мен жануарларын сипаттайды, табиғатты қорғау тәсілдерін атайды.	
3. Арктика аймағының халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама береді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Картадан арктика аймағының шегараларын көрсетеді; арктика аймағының теңіздерінің орналасу орны мен ерекшеліктерін анықтай алады.	
2. Арктика аймағының өсімдіктері мен жануарларын сипаттайды; табиғатты қорғау тәсілдерін атайды.	
3. Солтүстік мұзды мұхит теңіздерін атайды, навигация ерекшеліктерін сипаттайды; ірі қалалары мен порттарын картадан көрсетеді.	

«Тундра аймағы» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		8
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан тундра аймағының шегараларын көрсету; кескін картадан тундра шегараларын белгілеу және бояу; тундра аймағының аралдары мен түбегін атау, үлкен қалалар мен порттарды атау, оларды картадан көрсету. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Тундра климаты мен су айдындарына сипаттама беру. 4. Тундраның өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін түсіндіру; тундра табиғатын қорғау тәсілдері, тундраның ірі қалаларын атау.	1. Картадан тундра аймағының шегараларын көрсету; кескін картадан тундра шегараларын белгілеу және бояу; тундра аймағының аралдары мен түбегін атау, үлкен қалалар мен порттарды атау, оларды картадан көрсету. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Тундра климаты мен су айдындарына сипаттама беру. 4. Тундраның өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін түсіндіру; тундра табиғатын қорғау тәсілдері, тундраның ірі қалаларын атау.	1. Картадан тундра аймағының шегараларын көрсету; кескін картадан тундра шегараларын белгілеу және бояу; тундра аймағының аралдары мен түбегін атау, үлкен қалалар мен порттарды атау, оларды картадан көрсету. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Тундра климаты мен су айдындарына сипаттама беру. 4. Тундраның өсімдік және жануарлар әлемін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін түсіндіру; тундра табиғатын қорғау тәсілдері, тундраның ірі қалаларын атау.

Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, фотосурет бойынша сипаттау-әңгімесін құрастыру.
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, тундра аймағы, географиялық мәліметтер, климаттық жағдайлар, көктемгі тоң, боран, қар үстінен салынған жол, табиғат жағдайларына бейімделген, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, табиғатқа келтірілген зиян, тундра халқы, табиғатты қорғау.
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Тундра аймағы» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	Тапсырма мазмұны
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Картадан тундра аймағының шекараларын көрсету; табиғат ерекшеліктерін білу.	*Анықтаманы аяқтап жаз.* Тундра – бұл ______________ . Тоң – бұл ______________ . Қар үстіне салынған жол – бұл ______________ .
2. Тундраның жануарлар әлемін білу.	*Тундра аймағында мекендейтін жануарлар атауының астын сыз.* Ақ түлкі, жолбарыс, кесіртке, солтүстік бұғысы, қасқыр, жылан, қоян, елік, лемминг.
3. Тундра халқының тұрмыстық ерекшеліктерін және олардың негізгі кәсіптерін білу.	Солтүстік халқы тұратын үйдің суретін сал. Қалай аталатынын жаз.
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. Тундра климатына сипаттама беру.	*Дұрыс жауапты таңда.* 1. Тундра ... орналасқан: А) жазықтарда Б) қыраттарда В) тауларда

<table>
<tr><td></td><td>2. Тундрада
А) жылдың барлық 4 мезгілі бар;
Б) қысы ұзақ, қатал және жазы ыстық;
В) қысы ұзақ, қатал және жазы қысқа, салқын.</td></tr>
<tr><td>2. Тундраның жануарлар әлемін сипаттау.</td><td>Жануарлар тундраның қатал жағдайына қалай бейімделді? Кестені толтыр.
<table>
<tr><th>Жануарлар атауы</th><th>Тундрадағы тіршілікке қалай бейімделген</th></tr>
<tr><td></td><td>Қалың ұзын тері, кең тұяқты</td></tr>
<tr><td></td><td>Түсін ауыстырады</td></tr>
<tr><td></td><td>Жылы жаққа ұшып кетеді</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>3. Тундра халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру, ірі қалаларын атау.</td><td>Түсіп қалған сөздерді қойып жаз.
Тундрада ежелден ____________ , ____________ , ____________ қоныстанған. Солтүстік тұрғындарының ұлттық баспаналары ____________ деп аталады. Тундра тұрғындары ____________ ____________ ____________ ____________ айналысады.
____________ пайдалы қазбалар өндіреді.
Тундраның ірі қалалары – ____________ .</td></tr>
<tr><td colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</td></tr>
<tr><td>1. Тундра климатына сипаттама беру.</td><td>Табиғаттың қандай ерекшеліктері тундраға тән. « ✓ » белгісін қойып, дұрыс жауапты таңдаңыз.
○ Қыс мезгілі 8-9 айға созылады.
○ Жаз ұзақ және ыстық.
○ Аяз ұзақ және -50…-60°-қа дейін төмендейді.</td></tr>
</table>

	○ Қарлы боран – бұрқасын болады. ○ Жазы қысқа және салқын. ○ Күн көкжиектен жоғары көтеріледі және жер бетін жақсы қыздырады. ○ Батпақ және көл көп. ○ Көпжылдық және мәңгі тоң жатады. ○ Күн көкжиектен қатты жоғары көтерілмейді және жер бетін жақсы қыздырмайды.
2. Тундраның өсімдік әлемін сипаттау.	*Өсімдіктер тундраның қатал жағдайына қалай бейімделді? Астын сыз.* Жалпақ жапырақты, биік емес, жерге жабысқан, тамырлары ұзын, ұсақ жапырақты, жатаған.
3. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін түсіндіру; тундра табиғатын қорғау тәсілдері.	*Мәтінді оқы. Адам әрекеттерінің нәтижесінде тундра табиғатына келетін кері әсерлерді теріп жаз.* Тундра табиғаты ерекше нәзік. Жол талғамайтын көліктер мен тракторлардың жүргенінен топырақ қабаты бұзылады. Оларды қалпына келтіруге көптеген жыл қажет. Көптеген бұғы жайылымдарында бұғы мүгі жойылып кетеді, өйткені бұғыларды бір жайылымнан екіншісіне уақытында айдап әкете алмайды. Жерлер мұнай қазу кезінде ластанады. Тундраның жануарлар әлеміне заңсыз аң аулау – браконьерлік те үлкен зиян келтіреді. Тундра табиғаты қатаң. Бірақ адам алдында қорғансыз. Тундраны зерттегенде осыны ұмытпаған дұрыс. 1. ________________________________ . 2. ________________________________ . 3. ________________________________ . 4. ________________________________ .

Оқушының «Тундра аймағы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
1. Картадан тундра аймағының шегараларын көрсетеді; табиғаттың ерекшеліктерін біледі.	
2. Тундраның жануарлар әлемін біледі.	
3. Тундра халқын және олардың негізгі кәсіптерін біледі.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Жер бедерін сипаттайды, пайдалы қазбаларды атайды, климатына сипаттама береді.	
2. Тундраның жануарлар әлемін сипаттайды.	
3. Тундра халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама береді, ірі қалаларын атайды.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Тундраның климатына сипаттама береді.	
2. Тундраның өсімдіктер әлемін сипаттайды.	
3. Солтүстіктің экологиялық мәселелерін, тундра табиғатын қорғау тәсілдерін түсіндіреді.	

«Орманды аймақ» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		**10**
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан орманды аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада орманды аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға орманды аймақтың ірі қалаларын салу. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Орманды аймақтың климатына сипаттама беру, өзен, көл, арналарды атау. 4. Өсімдіктер әлемінің гербарийіне сүйене отырып, орманды аймақтың өсімдік әлемін сипаттау. қылқанжапырақты ормандарды (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырату; өсімдіктер әлемінің кестелерін толтыру. 5. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау; терісі бағалы аңдарға сипаттама беру; орман жануарларының біреуі туралы әңгіме құрастыру.	1. Картадан орманды аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада орманды аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға орманды аймақтың ірі қалаларын салу. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Орманды аймақтың климатына сипаттама беру, өзен, көл, арналарды атау. 4. Өсімдіктер әлемінің гербарийіне сүйене отырып, орманды аймақтың өсімдік әлемін сипаттау; қылқанжапырақты ормандарды (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырату; өсімдіктер әлемінің кестелерін толтыру. 5. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау; терісі бағалы аңдарға сипаттама беру; орман жануарларының біреуі туралы әңгіме құрастыру.	1. Картадан орманды аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада орманды аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға орманды аймақтың ірі қалаларын салу. 2. Жер бедерін сипаттау және пайдалы қазбаларды атау. 3. Орманды аймақтың климатына сипаттама беру, өзен, көл, арналарды атау. 4. Өсімдіктер әлемінің гербарийіне сүйене отырып, орманды аймақтың өсімдік әлемін сипаттау; қылқанжапырақты ормандарды (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырату; өсімдіктер әлемінің кестелерін толтыру. 5. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау; терісі бағалы аңдарға сипаттама беру; орман жануарларының біреуі туралы әңгіме құрастыру.

6. Орманды аймақтың халқын және оның негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау. 7. Орман шаруашылығы: аңшылық, балық аулауды сипаттау. 8. Ормандағы тәртіп ережелерін сипаттау; орманды қорғау қажеттілігін негіздеу.	6. Орманды аймақтың халқын және оның негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау. 7. Орман шаруашылығы: аңшылық, балық аулауды сипаттау. 8. Ормандағы тәртіп ережелерін сипаттау; орманды қорғау қажеттілігін негіздеу.	6. Орманды аймақтың халқын және оның негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау. 7. Орман шаруашылығы: аңшылық, балық аулауды сипаттау. 8. Ормандағы тәртіп ережелерін сипаттау; орманды қорғау қажеттілігін негіздеу.
Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, сызба, фото-сурет бойынша сипаттау-әңгімесін құрастыру.		
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, орманды аймақ, географиялық мәліметтер, климаттық жағдайлар, қоңыржай континентті, шұғыл континентті, суық полюстері, тайга, аралас және жапырақты ормандар, терісі бағалы аңдар, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, өнеркәсіп салалары, кәсіпшілік жануарлар, табиғатқа келтірілген зиян, орманды аймақтың халқы, табиғатты қорғау.		
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.		
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.		
Пәнаралық және пәнішілік байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).		
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)		

«Орманды аймақ» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	Тапсырма мазмұны
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Орманды аймақтың өсімдік әлемін білу; қылқанжапырақты (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырата білу.	*Орман түрлерін анықтау.* Шырша, қарағай, балқарағай – ____________ ормандарында өседі. Майқарағай, қайың, емен – ____________ ормандарында өседі. Көктерек, емен, үйеңкі – ____________ ормандарында өседі.
2. Орманды аймақтың жануарлар әлемін білу.	*1. Бір сызықпен шөпқоректі жануарлардың, екі сызықпен жыртқыштардың астын сыз.* Ормандарда: тиіндер, құндыздар, сусарлар, ондатрлар, қояндар, аюлар, жолбарыстар, бұландар, бұғылар, еліктер, жабайы өгіздер, қасқырлар, қабандар, сілеусіндер мекендейді.
3. Орманды аймақтың өзен, көлдерін, табиғат ерекшеліктерін, қалаларын білу және атау.	*Әр жолдағы атаулар үшін жалпылама сөздерді таңдап, жаз.* Обь, Ертіс, Енисей – ____________ . Мұнай, газ, темір рудасы – ____________ . Новокузнецк, Мәскеу, Новосібір – ____________ . Бұлғын, сусар, тиін – ____________ .

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Орманды аймақтың өсімдік әлемін сипаттау; қылқанжапырақты (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажырата білу.</td><td>Дұрыс жауапты таңда, оны «+» белгісімен белгіле.
<table>
<tr><th>ТМД ормандары</th><th>жапырақты</th><th>қылқан</th><th>аралас</th></tr>
<tr><td>Жапырақты және қылқанжапырақты ағаштар өсетін ормандар.</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Қылқанжапырақты ағаштар өсетін ормандар.</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Қайың, емен, көктерек, үйеңкі, жөке ағаштары өсетін ормандар.</td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>2. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау.</td><td>Фразаны толықтыр:
Шөпқоректілер: ____________________.
Жыртқыштар: ____________________.
Қорек талғамайтындар: ____________________.</td></tr>
<tr><td>3. Орманды аймақтың экологиялық мәселелерін атау; орманды қорғау қажеттілігін негіздеу.</td><td>Адам қызметінің қандай түрлері орманды аймақтың жануарлар әлемі жағдайына кері әсер етеді?
а) аңшылықты шектеу және тыйым салу
б) ағаш кесу
в) қорықтар құру</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Орманды аймақтың географиялық орналасуын сипаттай білу.</td><td>Сәйкестендір.
<table>
<tr><th>Табиғи аймағы</th></tr>
<tr><td>Арктика</td></tr>
<tr><td>Тундра</td></tr>
<tr><td>Орманды аймақ</td></tr>
</table>
<table>
<tr><th>Географиялық орналасуы</th></tr>
<tr><td>Солтүстік мұзды мұхит жағалауы бойымен.</td></tr>
<tr><td>Тундра аймағынан оңтүстікке қарай.</td></tr>
<tr><td>Солтүстік мұзды мұхит және ондағы аралдар.</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>2. Орманды аймақтың климатына сипаттама беру.</td><td>1. Сұрақтарға жауап бер.
Неліктен орманды аймақтың батысында шығысына қарағанда климат жұмсақтау?
____
____
4. Жазда орманды аймақтағы температура – ______________ .
5. Қыста орманды аймақтағы температура – ______________ .
6. Батыс желі орманды аймаққа не әкеледі?</td></tr>
<tr><td>3. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттау; терісі құнды аңдарға сипаттама беру; орманның бір жануары туралы әңгіме құрастыру.</td><td>Қандай жануар сипатталған, ойланыңдар.
Бір қарағанда ол ебедейсіз, әйтсе де жылдам және епті: тез жүгіреді, жақсы секіреді, талға өрмелейді, тіпті суда да жүзе алады. Орманда ол дыбысын шығармай, өте сақ жүреді. Күндіз тайганың қалың жерлерінде жасырынады, ал кешке азық іздеуге шығады. Ол жас бұтақтарды, саңырауқұлақтарды, жидектер, жаңғақтар жейді, тайга өзендерінен балық ұстап жейді.
а) бұлан б) жолбарыс в) қоңыр аю</td></tr>
</table>

Оқушының «Орманды аймақ» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
1. Орманды аймақтың өсімдіктер әлемін біледі, қылқанжапырақты ормандарды (тайга) және жапырақты ормандарды ажыратады.	
2. Орманды аймақтың жануарлар әлемін біледі.	
3. Орманды аймақтың өзендердін, көлдерін, табиғаттың ерекшеліктерін, қалаларын біледі және атайды.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Орманды аймақтың өсімдіктер әлемін сипаттайды, қылқанжапырақты ормандарды (тайга), аралас және жапырақты ормандарды ажыратады.	
2. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттайды.	
3. Орманды аймақтың экологиялық проблемаларын атайды, орманды қорғау қажеттілігін негіздейді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Орманды аймақтың географиялық жағдайын сипаттайды.	
2. Орманды аймақтың климатына сипаттама береді.	
3. Орманды аймақтың жануарлар әлемін сипаттайды, терісі бағалы аңдарға сипаттама береді, орман жануарларының бірі туралы әңгіме құрастырады.	

«Дала аймағы» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		8
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан далалы аймақтың шекараларын көрсету; кескін картада далалы аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатқа сипаттама беру; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін түсіндіру. 4. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, дала өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Суреттерге сүйене отырып, дала жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 6. Далалы аймақтың халқы мен олардың негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау; далалы аймақтағы	1. Картадан далалы аймақтың шекараларын көрсету; кескін картада далалы аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатқа сипаттама беру; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін түсіндіру. 4. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, дала өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Суреттерге сүйене отырып, дала жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 6. Далалы аймақтың халқы мен олардың негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау; далалы аймақтағы үлкен	1. Картадан далалы аймақтың шекараларын көрсету; кескін картада далалы аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатқа сипаттама беру; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін түсіндіру. 4. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, дала өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Суреттерге сүйене отырып, дала жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 6. Далалы аймақтың халқы мен олардың негізгі кәсіптері: өнеркәсіп, ауылшаруашылығын сипаттау; далалы аймақтағы үлкен

үлкен қалаларды ата, оларды картадан көрсету. 7. Далалы аймақ табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.	қалаларды ата, оларды картадан көрсету. 7. Далалы аймақ табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.	қалаларды ата, оларды картадан көрсету. 7. Далалы аймақ табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.
Сөйлесу-коммуникативтік қызмет. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Өз аймағың туралы ауызша әңгіме құрастыру. Жоспар, тірек сөздер, сызба бойынша әңгіме-сипаттама құрастыру.		
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, орманды аймақ, орманды дала, дала, климаттық жағдайлар, құрғақ климат, аңызақ жел, құрғақ далалар, қаратопырақты далалар, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, сумен қамту, өнеркәсіп салалары, далалы аймақтың халқы, табиғатты қорғау, өсімдік және жануарларды қорғау.		
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.		
Практикалық қызметі. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.		
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).		
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)		

«Дала аймағы» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	Бағалау критерийлері
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Далалы аймақ климатының ерекшеліктерін білу.	*Даладағы табиғи жағдайлар қандай? Дұрыс жауапты белгіле.* ○ ыстық жаз, ылғал аз ○ салқын қысқа жаз ○ қатал қыс, салқын жаз ○ жаңбырлы және ыстық жаз
2. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, дала өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Далада өспейтін өсімдіктердің астын сыз.* Қызғалдақ, құртқашаш, тырбиған тал, боз, қайың, күнбағыс, бетеге.
3. Иллюстрацияларды тірек ете отырып, дала өсімдіктері мен жануарлары әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Дала өсімдіктері мен жануарларының атауларын жаз және боя.* 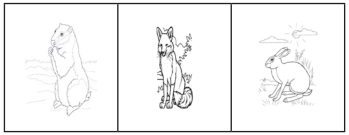
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Картадан далалы аймақтың шегарасын көрсету, далалы аймаққа анықтама беру.	*Дұрыс жауапты таңда.* Дала – бұл ... . ○ өсімдіктерге бай жазық кеңістіктер ○ батпақты ормансыз жер ○ шөптесін өсімдіктермен жабылған, ормансыз, жазық кеңістіктер

2. Дала әлемі табиғатының ерекшеліктерін сипаттау.	*Қандай табиғи аймақ туралы сөз болып жатыр? Жауапты «✓» белгісімен белгіле.*
3. Далалы аймақ табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.	*Дұрыс пікірді таңда.* *Далада адамдардың кесірінен мынадай экологиялық мәселелер пайда болды:* ○ шексіз ағаш жинау; ○ бұғыларды шексіз жаю; ○ жер жырту, браконьерлік.

Орманды аймақ		**Далалы аймақ**
	Шығыс Европа мен Батыс Сібір жазығының оңтүстігінде қандай табиғи аймақ орналасқан?	
	Ыстық аңызақ жел соғады, жауын-шашын аз түседі.	
	Қандай табиғи аймақта қайың, шырша, емен өседі?	
	Шөпті өсімдік басқан, ағашсыз, жазық кеңістік – бұл …	
	Қандай табиғи аймақта құртқашаш, қазжуа, боз өседі?	
	Қандай табиғи аймақта атжалмандар, қосаяқтар, дала тышқандары мекендейді?	
	Қандай табиғи аймақта адамдар ағаш дайындаумен және балық кәсіпшілігімен айналысады?	

Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Дала табиғи аймағының ерекшеліктерін сипаттау.	*Сөйлемдерді толықтырып жаз.* Орманды аймақтың оңтүстігіне қарай ________________ жылы бола түседі, бірақ жауын-шашын ________________ түседі. Ормандар біртіндеп орманды далаға, содан кейін __________________ ауысады. Бұл аймақта жаз өте ________________ және _______________. Жиі ыстық құрғақ жел – _______________ соғады. Далалы аймақ құнарлы топырақ – ____________ танымал. Анықтамаға берілген сөздер: қара топырақ, аңызақ, ыстық, құрғақ, көбірек, аз, дала.
2. Климатына сипаттама беру; даланың қолайсыз табиғи құбылыстарын білу.	*Даланың қандай табиғи құбылысы туралы сөз болып отыр?* Ол құрғақшылық кезінде далада, әсіресе, жыртылған жерде пайда болады. Бұл құбылыс көрінуді күрт төмендетеді. Желмен көтерілген шаң бүкіл жерді басып, тыныстауды қиындатады. Нәтижесінде топырақ егілген тұқыммен бірге зиян шегеді.
3. Далалы аймақ табиғатын қорғау қажеттілігін негіздеу.	*Даладағы жыртылған және егілген жерлер қалай аталады? Астын сыз.* 1) Бақшалар 2) Сораңдар 3) Аңызақ жел 4) Тыңайған жерлер Жер жыртудың қолайсыз салдары туралы айт.

Оқушының «Дала аймағы» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	Орындалғаны туралы белгі
1. Дала аймағының климатының ерекшеліктерін біледі.	
2. Дала өсімдіктерінің гербарийіне сүйене отырып, даланың өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
3. Суреттерді тірек ете отырып, даланың өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Картада дала аймағының шекарасын көрсетеді, дала аймағына анықтама бере алады.	
2. Дала әлемінің табиғатының ерекшеліктерін сипаттайды.	
3. Дала аймағының табиғатын қорғау қажеттілігін негіздейді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Дала аймағының табиғатының ерекшеліктерін сипаттайды.	
2. Климатқа сипаттама береді, даланың қолайсыз табиғи құбылыстарын біледі.	
3. Дала аймағының табиғатын қорғау қажеттілігін негіздейді.	

«Шөл және шөлейтті аймақ» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		6
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатты сипаттау; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін атау. 4. Өсімдіктердің гербарийіне сүйене отырып, шөлдердің өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.; 5. Суреттерге сүйене отырып, шөлдердің жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; 6. Шөлді аймақтың халқын және олардың негізгі кәсіптерін сипаттау.	1. Картадан шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатты сипаттау; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін атау. 4. Өсімдіктердің гербарийіне сүйене отырып, шөлдердің өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Суреттерге сүйене отырып, шөлдердің жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 6. Шөлді аймақтың халқын және олардың негізгі кәсіптерін сипаттау.	1. Картадан шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын белгілеу және бояу; кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 2. Жер бедерінің ерекшеліктері мен пайдалы қазбаларды сипаттау. 3. Климатты сипаттау; өзендерді атау және сумен қамту мәселелерін атау. 4. Өсімдіктердің гербарийіне сүйене отырып, шөлдердің өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Суреттерге сүйене отырып, шөлдердің жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 6. Шөлді аймақтың халқын және олардың негізгі кәсіптерін сипаттау.

Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, сызба, фотосуреттер бойынша әңгіме-сипаттама құрастыру.
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, шөл және шөлейт аймақ, климаттық жағдайлар, тасты, құмды, батпақты, сортаңды, құрғақ климат, барқан, көгалдар, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, сумен қамту, өнеркәсіп салалары, шөлді аймақтың халқы, табиғатты қорғау.
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Шөл және шөлейтті аймақ» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	**Тапсырма мазмұны**
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Картадан шөл және шөлейтті аймақтың шегараларын көрсету.	*Дұрыс жауапты таңда.* Шөл – бұл а) өсімдіктері жұтаң жердің алқапты кеңістігі б) өсімдікке бай жердің жазықтық кеңістігі в) сазды ағашсыз жер
2. Өсімдіктердің гербарийіне қарап, шөл дала өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Шөлде өспейтін өсімдіктер атауының астын сыз.* Сексеуіл, қияқ, көкнәр, қарағай, жусан, сораң, құмды қараған.
3. Шөлді аймақ халқын және олардың кәсіптерін білу.	*Шөлейтті аймақта өсірілетін дақылдар атауын жазып аяқта.* Дәнді дақылдар: ________________________. Бақшалы: ________________________. Көгөніс: ________________________. Жеміс-жидек: ________________________. *Анықтамалық сөздер:* жүгері, қарбыз, қызанақ, арпа, тары, алма, қауын, қыша, шие, бидай, күріш, жүзім.

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Картадан шөл және шөлейтті аймақтардың шегараларын көрсету; шөл табиғатының ерекшеліктерін білу.</td><td>Сөйлемді аяқта.
Шөл – бұл ____________________.
Барқан – бұл ____________________.
Шұрат – бұл ____________________.</td></tr>
<tr><td>2. Иллюстрацияларға сүйене отырып, шөл әлемі жануарларының ерекшеліктерін сипаттау.</td><td>1. Кестені толтыр.
<table><tr><th>Бейімделу тәсілдері</th><th>Жануарлар атауы</th></tr><tr><td>Құмға көміледі</td><td></td></tr><tr><td>Ұзақ уақыт сусыз жүре алады</td><td></td></tr><tr><td>Жылдам қозғалады</td><td></td></tr><tr><td>Ұйқыға кетеді</td><td></td></tr></table></td></tr>
<tr><td>3. Шөлді аймақ халқын және олардың кәсіптерін білу.</td><td>Дұрыс пікірді таңда.
Шөлді аймақ тұрғындары немен айналысады?
○ балық аулаумен
○ мақта, жүзім, бақша дақылдарын өсіреді
○ жаңғақ, саңырауқұлақ, жидектер жинайды
○ бақтарда алма, өрік, шабдалы өсіреді
○ қой және түйе баптайды</td></tr>
</table>

Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Шөлді аймақтың географиялық орналасуына сипаттама бере білу.	*Түсіп қалған сөздерді қой.* Сусыздықтан туындаған өсімдіктері нашар жердің алқапты кеңістігі – бұл ______________________________. ________________________ ойпатының маңайында орналасқан Шығыс Еуропа жазығының оңтүстік-шығыс шеті _________ және ____________ аймағына жатады. Жақсы ылғалданған және бай өсімдіктері бар шөл телімдері ________________________ деп аталады.
2. Шөлдің өсімдік және жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Қателерді тап.* Шөлді аймақтың айрықша ерекшелігі – тұтастай өсімдік жамылғысы. Жел жүзгін деп аталатын құм төбешіктерін суырады. Бірақ өз тамырларымен құмның қозғалысын ұстайтын өсімдіктер бар, бұлар – сексеуілдер. Шөлде түйелер кездеседі. Су олардың өркешінде болады. Кесірткелер мен тасбақалар ұзақ уақыт ұйқыға кетуі мүмкін.
3. Шөлді аймақтың тұрғындарын және олардың негізгі кәсіптерін сипаттау.	*Шөлейт пен шөл дала ауыл шаруашылығы саласын білдіретін сөздерді жаз.* _ _ _ _ _ өсіру _ _ _ _ _ өсіру _ _ _ _ өсіру _ _ _ _ өсіру

Оқушының «Шөл және шөлейтті аймақ» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
1. Картада шөлдер мен жартылай шөлдер аймағының шегараларын көрсетеді.	
2. Өсімдіктер гербарийіне сүйене отырып, шөлдің өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
3. Шөл аймағының халқын және оның негізгі кәсіптерін біледі.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Картада шөл мен шөлейт аймағының шегараларын көрсетеді, шөл табиғатының ерекшеліктерін біледі.	
2. Иллюстрацияға сүйене отырып, шөл жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
3. Шөл аймағының халқын және оның негізгі кәсіптерін біледі.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Шөл аймағының географиялық жағдайын сипаттай алады.	
2. Шөл өсімдіктері мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
3. Шөл аймағының халқын және оның негізгі кәсіптерін сипаттайды.	

«Субтропиктік аймақ» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Сабақ саны		4
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан субтропиктік аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада субтропиктік аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 2. Жер бедері мен климаттың ерекшеліктерін сипаттау. 3. Субтропиктік өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Субтропиктік жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Картадан субтропиктің курортты қалаларын көрсету және атау, кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 7. Субтропиктердің табиғатының маңыздылығы мен қорғау тәсілдерін айту.	1. Картадан субтропиктік аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада субтропиктік аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 2. Жер бедері мен климаттың ерекшеліктерін сипаттау. 3. Субтропиктік өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Субтропиктік жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Картадан субтропиктің курортты қалаларын көрсету және атау, кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 7. Субтропиктердің табиғатының маңыздылығы мен қорғау тәсілдерін айту.	1. Картадан субтропиктік аймақтың шегараларын көрсету; кескін картада субтропиктік аймақтың шегараларын белгілеу және бояу. 2. Жер бедері мен климаттың ерекшеліктерін сипаттау. 3. Субтропиктік өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 4. Субтропиктік жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 5. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 6. Картадан субтропиктің курортты қалаларын көрсету және атау, кескін картаға үлкен қалаларды түсіру. 7. Субтропиктердің табиғатының маңыздылығы мен қорғау тәсілдерін айту.

Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Жоспар, сызба, фото-суреттер бойынша әңгіме-сипаттама құрастыру.
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, субтропикті аймақ, климаттық жағдайлар, ылғалды және құрғақ субтропиктер, жағалаудағы аудандар, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, өнеркәсіп салалары, субтропикті аймақтың халқы, табиғатты қорғау.
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Таулы аймақтар» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		**6**
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Картадан таулы аймақтың орналасуын көрсету. 2. Кескін картада таулы аймақтың шегараларын белгілеу. 3. Таулы аймақтың жер бедеріне сипаттама беру және пайдалы қазбаларын атау. 4. Климат ерекшеліктерін сипаттау. 5. Биіктік белдеулігін сипаттау. 6. Таулы аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 7. Таулы аймақтың халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын, қорықтардың міндеттерін негіздеу. 9. Таулы аймақтың үлкен қалаларын атау.	1. Картадан таулы аймақтың орналасуын көрсету. 2. Кескін картада таулы аймақтың шегараларын белгілеу. 3. Таулы аймақтың жер бедеріне сипаттама беру және пайдалы қазбаларын атау. 4. Климат ерекшеліктерін сипаттау. 5. Биіктік белдеулігін сипаттау. 6. Таулы аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 7. Таулы аймақтың халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын, қорықтардың міндеттерін негіздеу. 9. Таулы аймақтың үлкен қалаларын атау.	1. Картадан таулы аймақтың орналасуын көрсету. 2. Кескін картада таулы аймақтың шегараларын белгілеу. 3. Таулы аймақтың жер бедеріне сипаттама беру және пайдалы қазбаларын атау. 4. Климат ерекшеліктерін сипаттау. 5. Биіктік белдеулігін сипаттау. 6. Таулы аймақтың өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау. 7. Таулы аймақтың халқына және олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру. 8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын, қорықтардың міндеттерін негіздеу; 9. Таулы аймақтың үлкен қалаларын атау.

Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Өз жері туралы ауызша әңгіме құрастыру. Жоспар, тірек сөздер, сызба бойынша әңгіме-сипаттама құрастыру.
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары, таулы аймақтар, тау жүйелері, табиғат жағдайлары, шың, бөктер, ауа қысымы, күн сәулесінің тарауы, көшкін, тас құлау, Альпі белдеуі, биіктік белдеуі, қорықтар, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, таулы аймақтың халқы, табиғатты қорғау.
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).
Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор: https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Субтропик және таулы облыстар аймақтар» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	Тапсырма мазмұны
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Картадан субтропикті аймақтың орналасуын білу.	*Дұрыс жауапты таңда.* Субтропик аймағы ... орналасқан. ○ Каспий теңізі жағалауында ○ Азов теңізі жағалауында ○ Кавказдың Қара теңіз жағалауында
2. Субтропиктік жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Сипаттамада қандай жануар туралы айтылды:* Бұл ең ақылды теңіз жануарлары, керемет жүзушілер, теңізде олар өздерінің дыбыстық дабылдарының көмегімен жүреді, ешқашан тұқымдастарын қиындықта қалдырмайды ○ ат балығы; ○ дельфин; ○ теңіз тасбақасы; ○ морж
3. Халқының ерекшелігі мен олардың кәсіптерін білу.	*Қара теңіз жағалауындағы қалалар мен саябақтарда ... өседі.* ○ сауырағаштар, пальмалар, магнолиялар; ○ жөке, көкнәр, қайыңдар; ○ жусан, бетеге, шырша.

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Субтропиктердің жер бедері мен климатының ерекшеліктерін сипаттау.</td><td>Дұрыс жауапты таңда.
Субтропик климатына ... тән:
○ қысқа ыстық жаз, ұзақ аязды қыс;
○ ұзақ ылғалды ыстық жаз, қысқа жылы қыс;
○ ыстық құрғақ жаз, аязды қарлы қыс.</td></tr>
<tr><td>2. Жер бедеріне сипаттама беру және таулы аймағының пайдалы қазбаларын атау.</td><td>Тауда өндірілетін пайдалы қазбалардың атауларын кестеге жаз. Картаны толтыруда физикалық картаны пайдалан.
<table><tr><th>Тау атаулары</th><th>Пайдалы қазбалар</th></tr><tr><td>Орал таулары</td><td></td></tr><tr><td>Кавказ таулары</td><td></td></tr><tr><td>Алтай</td><td></td></tr><tr><td>Саян</td><td></td></tr></table></td></tr>
<tr><td>3. Халқы мен олардың негізгі кәсіптеріне сипаттама беру.</td><td>Сөйлемді бір сөзбен ауыстыр.
бақша өсімдіктерін өсіру – ____________ .
гүлдер өсіру – ____________ .
жүзім өсіру – ____________ .
балық аулау – ____________ .</td></tr>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Биіктік белдеулікті сипаттау.</td><td>Таулардың табиғи жағдайлары неге байланысты? Мәтінді аяқта.
Таулардың табиғи жағдайлары ____________байланысты. Тау бөктерінде ауа ____________. Биіктікпен ауа ____________болады. Жоғарыға көтерілген сайын ____________ ____________ ____________бола түседі.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>2. Жер бедеріне сипаттама беру және таулы аймақтың пайдалы қазбаларын атау.</td><td>Анықтамаға берілген сөздерді пайдаланып, кестені толтыр.
<table><tr><th>Таулы аймақтар</th><th>Биік шыңдар</th></tr><tr><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>
Анықтамалық сөздер: Эльбрус, Коммунизм шыңы, Победа шыңы, Белуха, Роман-Кош, Тянь-Шань, Кавказ таулары, Алтай таулары, Памир, Қырым таулары.</td></tr>
<tr><td>3. Картадан субтропиктің қалаларын көрсету және атау.</td><td>Неліктен Қара теңіз жағалауында курорттар, шипажайлар, демалыс үйлері, пансионаттар көп? Қай қала артық, астын сыз.
Сочи, Новосибирск, Анапа, Геленджик.</td></tr>
</table>

Оқушының «Таулы аймақтар» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
1. Картада таулы аймақтардың орналасқан жерін түсі бойынша көрсетеді.	
2. Кескін картада нүктелі сызықтар бойынша таулы аймақтың шегараларын белгілейді.	
3. Диаграмма арқылы биік тауларды атайды, картада көрсетеді.	
4. Биіктікте ауа температурасы төмендейтінін біледі.	
5. Оның биіктік белдеуі туралы түсінігі бар.	

6. Таулы аймақтың өсімдіктері мен жануарларын атайды.	
7. Таулы аймақ тұрғындарының негізгі кәсіптерін біледі.	
8. Таулы аймақтың табиғатын қорғау қажеттілігі туралы түсінеді.	
9. Таулы облыстың ірі қалаларын атайды.	
Күрделіліктің орташа деңгейі	
1. Картадағы таулы аймақтарды көрсетеді және атайды.	
2. Кескін картада таулы аймақтың шекараларын белгілейді.	
3. Жер бедерін сипаттайды және таулы аймақтағы пайдалы қазбаларды атайды.	
4. Биіктікке байланысты климат өзгеретінін түсінеді.	
5. Оның биіктік белдеуі туралы түсінігі бар.	
6. Таулы аймақтағы өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
7. Таулы аймақтың халқы және оның негізгі кәсіптері туралы әңгімелейді.	
8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын түсінеді, қорықтардың міндеттерін біледі.	
9. Картада таулы аймақтың ірі қалаларын атайды және көрсетеді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
1. Таулы аймақтардың географиялық жағдайы туралы әңгімелейді, картадағы көрсетілімге түсініктеме береді.	
2. Контурлық картада таулы аймақтың шекараларын белгілейді.	
3. Рельефке сипаттама береді және таулы аймақтағы пайдалы қазбаларды атайды.	
4. Климаттың ерекшеліктері туралы айтады.	
5. Биіктік белдеуін сипаттайды.	

6. Таулы аймақтағы өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін түсіндіреді.	
7. Таулы аймақтың тұрғындарына және оның негізгі кәсіптеріне сипаттама береді.	
8. Таулы аймақтың табиғатын қорғаудың маңыздылығын, қорықтардың міндеттерін негіздейді.	
9. Таулы облыстың ірі қалалары туралы әңгімелейді.	

«Қазақстан табиғаты» бөлімшесі бойынша технологиялық карта

Сабақ саны		**14**
Оқу мақсаттары (күтілетін нәтижелер)		
Күрделіліктің төмен деңгейі	**Күрделіліктің орташа деңгейі**	**Күрделіліктің жоғары деңгейі**
1. Қазақстанның географиялық орналасуын физикалық картадан көрсету. 2. Кескін картада Қазақстанның шегараларын белгілеу. 3. Қазақстанның жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғатқа, шаруашылық қызметке және адамдар өміріне жер бедерінің әсерін түсіндіру. 4. Пайдалы қазбалардың маңызды кен орындарын атау және картадан көрсету.	1. Қазақстанның географиялық орналасуын физикалық картадан көрсету. 2. Кескін картада Қазақстанның шегараларын белгілеу. 3. Қазақстанның жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау; табиғатқа, шаруашылық қызметке және адамдар өміріне жер бедерінің әсерін түсіндіру. 4. Пайдалы қазбалардың маңызды кен орындарын атау және картадан көрсету.	1. Қазақстанның географиялық орналасуын физикалық картадан көрсету. 2. Кескін картада Қазақстанның шегараларын белгілеу. 3. Қазақстанның жер бедерінің ерекшеліктерін сипаттау. табиғатқа, шаруашылық қызметке және адамдар өміріне жер бедерінің әсерін түсіндіру. 4. Пайдалы қазбалардың маңызды кен орындарын атау және картадан көрсету.

5. Қазақстанның климаттық жағдайларын, оның аумақтық айырмашылықтарын сипаттау; жергілікті жағдайлардың қалыптасуына және адамдардың денсаулығына әсері. 6. Қазақстанның ішкі суларының ерекшеліктерін сипаттау; Қазақстан аумағы бойынша өзендердің бөлінуін сипаттау, шаруашылықта өзендер мен көлдерді пайдалану туралы, су көздерін қорғау туралы айту. 7. Қазақстанның өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; өсімдіктердің адам өміріндегі маңызын түсіндіру; Қазақстан өсімдіктерінің сирек кездесетін және жойылып бара жатқан түрлерін атау; өсімдіктерді қорғаудың маңыздылығын түсіндіру. 8. Қазақстан жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі маңызын, жануарлар дүниесін қорғаудың маңыздылығын түсіндіру.	5. Қазақстанның климаттық жағдайларын, оның аумақтық айырмашылықтарын сипаттау; жергілікті жағдайлардың қалыптасуына және адамдардың денсаулығына әсері. 6. Қазақстанның ішкі суларының ерекшеліктерін сипаттау; Қазақстан аумағы бойынша өзендердің бөлінуін сипаттау, шаруашылықта өзендер мен көлдерді пайдалану туралы, су көздерін қорғау туралы айту. 7. Қазақстанның өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; өсімдіктердің адам өміріндегі маңызын түсіндіру; Қазақстан өсімдіктерінің сирек кездесетін және жойылып бара жатқан түрлерін атау; өсімдіктерді қорғаудың маңыздылығын түсіндіру. 8. Қазақстан жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі маңызын, жануарлар дүниесін қорғаудың маңыздылығын түсіндіру.	5. Қазақстанның климаттық жағдайларын, оның аумақтық айырмашылықтарын сипаттау; жергілікті жағдайлардың қалыптасуына және адамдардың денсаулығына әсері. 6. Қазақстанның ішкі суларының ерекшеліктерін сипаттау. Қазақстан аумағы бойынша өзендердің бөлінуін сипаттау, шаруашылықта өзендер мен көлдерді пайдалану туралы, су көздерін қорғау туралы айту. 7. Қазақстанның өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; өсімдіктердің адам өміріндегі маңызын түсіндіру; Қазақстан өсімдіктерінің сирек кездесетін және жойылып бара жатқан түрлерін атау; өсімдіктерді қорғаудың маңыздылығын түсіндіру. 8. Қазақстан жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі маңызын, жануарлар дүниесін қорғаудың маңыздылығын түсіндіру.

9. Қазақстанның табиғи аймақтары: орманды дала, дала, шөл, таулы аймақты атау және картадан көрсету. 10. Республика халқына сипаттама беру; Қазақстан аумағында тұратын ұлттар мен ұлыстарды атау; халықтардың кейбір дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын атау.	9. Қазақстанның табиғи аймақтары: орманды дала, дала, шөл, таулы аймақты атау және картадан көрсету. 10. Республика халқына сипаттама беру; Қазақстан аумағында тұратын ұлттар мен ұлыстарды атау; халықтардың кейбір дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын атау.	9. Қазақстанның табиғи аймақтары: орманды дала, дала, шөл, таулы аймақты атау және картадан көрсету. 10. Республика халқына сипаттама беру; Қазақстан аумағында тұратын ұлттар мен ұлыстарды атау; халықтардың кейбір дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын атау.
11. Қазақстанның астанасын, Қазақстанның үлкен қалаларын, елдің ғылыми, мәдени және өнеркәсіптік орталықтарын атау.		
Сөйлесу-коммуникативтік қызметі. Сұрақтарға жауап беру, диалог пен әңгімелесуге қатысу. Өз жері туралы ауызша әңгіме құрастыру. Жоспар, сызба, фото-суреттер бойынша әңгіме-сипаттама құрастыру.		
Сөздер және сөз тіркестері. Физикалық карта, табиғат аймақтары (орманды дала, дала, шөл, таулы аймақ), саяси карта, шегаралардың ұзындығы, климат жағдайлары, шаруашылық қызмет, пайдалы қазбалар, жанғыш, кенді, кенсіз, климаттың адам денсаулығына әсері, ішкі сулар, өсімдіктердің жойылып бара жатқан түрлері, өнеркәсіп салалары, Қазақстан халқы, табиғатты қорғау.		
Оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру мәдениеті. «География» сабағында тәртіп ережелерін, сөйлеу этикетінің ережелерін білу және сақтау. Жұмыс орнын ұйымдастыру ережелерін сақтау. Ұжымдық іс-әрекетте, жұптық жұмыс жасауда достық қарым-қатынасты көрсету.		
Практикалық қызмет. Оқулықпен, атласпен жұмыс, кескін карталарда тапсырмаларды орындау.		
Пәнаралық байланыстар. «География» пәні бойынша білімді оқу, практикалық және тұрмыстық міндеттерді шешу үшін қолдану. Жаратылыстану (өсімдіктер, жануарлар, жауын-шашын, топырақ, су қоймалары). Математика (температура, биіктік, ен өлшеу). Оқу және тіл дамыту (жұмбақтар, мақал-мәтелдер, ырымдар). Қазақ тілі (сөздік сөздер).		

Құрал-жабдықтар. Оқулық, атлас, кескін карталар, сызбалар, жаңа сөздер жазылған тақтайшалар, жеке тапсырмалары бар карталар, дидактикалық және иллюстрациялық материалдар, бейне және аудио материалдар, презентациялар. Интернет қор:
https://encyclopedia.kz/sample-page/ (Казахстанская энциклопедия) (Қазақстан энциклопедиясы)

«Қазақстан табиғаты» бөлімшесі бойынша үлгілік бақылау сұрақтары мен тапсырмалары

Бағалау критерийлері	Тапсырма мазмұны
Күрделіліктің төмен деңгейі	
1. Физикалық картадан Қазақстанның географиялық орналасуын көрсету.	*Саяси картаны пайдалана отырып, Қазақстанмен шектесетін мемлекеттер атауын жаз.* Қазақстан ____________ , ____________ , ____________ , ____________ , ____________ шектеседі.
2. Физикалық картадан Қазақстанның биік таулы аймақтарын көрсету және атау.	*Төменде берілгендерден Қазақстан тауларының астын сыз.* Алтай, Батыс Сібір, Жоңғар Алатауы, Каспий маңы, Үстірт, Сарыарқа, Мұғалжар, Тұран, Алтай, Тянь-Шань, Маңғыстау.
3. Қазақстанның өсімдік әлемінің ерекшеліктерін сипаттау.	*Тамыры баданалы далалы аймақтың өсімдіктерін таңда.* Бетеге, қоңырбас, қызғалдақ, боз, қазжуа, жусан.

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің орташа деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Кескін картада Қазақстан шегараларын белгілеу.</td><td>Саяси картаны пайдалана отырып, Қазақстанмен шектесетін мемлекеттер атауын жаз.
Қазақстан солтүстігінде ______________________ шектеседі.
Қазақстан шығысында ______________________ шектеседі.
Қазақстан оңтүстігінде ______________________ шектеседі.
______________________ , ______________________ .</td></tr>
<tr><td>2. Физикалық картадан Қазақстанның аласа таулы және биік таулы аймақтарын көрсету және атау.</td><td>Анықтамалық сөздерді пайдаланып, кестені толтыр.
<table><tr><th>Ойпаттар</th><th>Қыраттар</th><th>Таулар</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>
Анықтамалық сөздер: Алтай, Тұран, Сарыарқа, Тянь-Шань, Каспий маңы, Балқаш маңы.
Оларды Қазақстанның физикалық картасынан көрсет.</td></tr>
<tr><td>3. Қазақстанның жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау, табиғаттағы жануарлардың маңызын түсіндіру.</td><td>Бұл жануарлар далалы аймаққа қалай бейімделген? Сәйкестендір.

Жақсы жүгірушілер | Ұйқыға кетеді | Суды қажет етпейді

Жыландар, сарышұнақтар, ақбөкендер, тасбақалар, суырлар, бөкендер, атжалмандар.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="2">Күрделіліктің жоғары деңгейі</th></tr>
<tr><td>1. Қазақстанның географиялық орналасуына сипаттама беру.
2. Тәуелсіз Қазақстанның құрылу датасын атау.</td><td>1. Қажетті сөздермен толықтыр.
Қазақстан ________________ материгінде, әлемнің ___________ және ___________ екі бөлігінде орналасқан . Қазақстан аумағы _________ миллион квадрат километр. Аумағы бойынша еліміз әлемде _________ орын алады. ________ жылы Қазақстан тәуелсіз мемлекет болды. ____________________ қазақстандықтар Тәуелсіздік күнін тойлайды.</td></tr>
<tr><td>3. Жер бедерінің адамдардың шаруашылық қызметі мен өміріне әсері. Картадан маңызды пайдалы қазбалардың кен орындарын көрсету және атау.</td><td>1. Кестені толтыр. Жұмыста Қазақстанның физикалық картасы мен пайдалы қазбалар картасын пайдалан.
<table><tr><th>Жер бедерінің пішіні</th><th>Шартты белгі</th><th>Пайдалы қазбалар</th></tr><tr><td>Каспий маңы ойпаты</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Сарыарқа</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Алтай</td><td></td><td></td></tr></table></td></tr>
<tr><td>4. Қазақстанның жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттау; жануарлардың табиғат пен адам өміріндегі маңыздылығын түсіндіру.</td><td>Жоспар бойынша түйе туралы айтып бер.
1. Бұл жануарды «шөл кемесі» деп атайды.
2. Қайда мекендейді?
3.Түрі қандай?
4. Немен қоректенеді?
5. Адамға қандай пайдасы бар?</td></tr>
</table>

Оқушының «Қазақстан табиғаты» бөлімшесі бойынша оқу жетістігінің картасы

Күрделіліктің төмен деңгейі	**Орындалғаны туралы белгі**
7.2.9.1. Физикалық картада Қазақстанның географиялық жағдайын көрсетеді.	
7.2.9.3. Физикалық картада Қазақстанның аласа және биік таулы аймақтарды атайды және көрсетеді.	
7.2.9.7. Қазақстанның өсімдіктер әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды.	
Күрделіліктің орта деңгейі	
7.2.9.2. Қазақстанның шегарасын кескін картада белгілейді.	
7.2.9.4. Физикалық картада Қазақстанның аласа және биік таулы аймақтарын атайды және көрсетеді.	
7.2.9.8. Қазақстанның жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды, жануарлардың табиғаттағы маңызын түсіндіреді.	
Күрделіліктің жоғары деңгейі	
7.2.9.1. Қазақстанның географиялық жағдайына сипаттама береді.	
7.2.1.1. Тәуелсіз Қазақстанның құрылған күнін атайды.	
7.2.9.3. Жер бедерінің шаруашылық қызметке және адамдардың өміріне әсерін түсіндіреді. Картада пайдалы қазбалардың маңызды кен орындарын атайды және көрсетеді.	
7.2.9.8. Қазақстанның жануарлар әлемінің ерекшеліктерін сипаттайды, жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі маңызын түсіндіреді.	

3-қосымша

«Дала аймағы. Географиялық жағдайы» бөлімшесі бойынша арнайы білім беру ұйымдарының педагогіне арналған қысқа мерзімді жоспар (сабақ жоспары)

____

(арнайы білім беру мекемесі)

Бөлім	Дала аймағы
Педагогтің Т. А. Ә.	
Күні	
Сынып	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы	«Географиялық жағдайы» бөлімшесі
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары	7.2.5.1. Картадан дала аймағының шекараларын көрсету, кескін картада далалы аймағының шекараларын белгілеу және бояу.
Сабақтың мақсаттары	1. Дала аймағы туралы түсініктерін қалыптастыру үшін жағдай жасау. Жұмыстың әртүрлі тәсілдерін қолданы арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. 2. Оқушылардың танымдық белсенділігін, сөйлеу тілін, есте сақтау, ойлау қабілетін, зейінін дамыту. 3. Қазақстанның табиғатына ұқыпты қарауға тәрбиелеуді жалғастыру.

<table>
<tr><th>Кезең/ уақыт</th><th>Педагогтің әрекеті</th><th colspan="3">Оқушының әрекеті</th><th>Бағалау</th><th>Ресурстар</th></tr>
<tr><td>Ұйымдастыру кезеңі
2 мин.</td><td>Қайырлы күн, достар! Сендерді көргеніме қуаныштымын және сендермен жұмыс бастағым келеді. Сабақ сәтті шығу үшін қандай көңіл күй керек?
– Мен сендердің сабақ бойы көңіл күйлеріңнің жақсы болуын қалаймын.
Ендеше сабағымыздың ұраны: «Білгеніңді өзгеге үйрет» болсын.
Сабаққа дайынсыңдар ма?</td><td colspan="3">Оқушылардың жауаптары

Сабаққа дайындықтарын тексереді</td><td>Сабаққа психологиялық көзқарас</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Білімдерін өзектендіру
3 мин.</td><td rowspan="2">– Өткен сабақта біз қандай тақырыпты оқуды аяқтадық? Картадан орманды аймақты көрсет.
Біз тағы қандай табиғи аймақтарды оқыдық?
Картадан көрсетіңдер.
Зерттелген табиғи аймақтарды қайталаймыз.</td><td>Күрделіліктің төмен деңгейі</td><td>Күрделіліктің орташа деңгейі</td><td>Күрделіліктің жоғары деңгейі</td><td rowspan="2">ФБ Қабылдау «Ауызша бағалау»</td><td rowspan="2">Атлас, 11-бет</td></tr>
<tr><td>Не қайда тұрады?
Жануарларды үйшіктеріне орналастыр (карточкалар).</td><td>Сәйкестік орнат (карточкалар).</td><td>Сипаттау бойынша табиғи аймақты анықтау (ауызша түрде мұғаліммен).
1. Аумағы батпақты. Полярлық күн</td></tr>
</table>

		Арктикалық шөл Тундра Орманды аймақ Тиін, кірпі, аю, бұғы, үкі, итбалық, ақ аю	*Өсімдіктер:* Мүк, қайың, бұғы мүгі, қарағай, ергежейлі тал, балқарағай, емен, қыналар *Табиғи аймақтар:* Арктика Шөлдер Тайга Тундра Жапырақты орман	алты айға созылады. Содан кейін полярлық түн де алты айға созылады. Қысы ұзақ және суық, жазы қысқа әне салқын. *(Арктикалық шөлдер)* 2. Ағашты өсімдіктер мүлде өспейді деуге болады. Мүктер мен қыналар жиі кездеседі. Бұғылардың үлкен табындары бар. *(Тундра)* 3. Климаты қоңыржай. Қылқанжапырақты ағаштар үлкен кеңістікті алып жатыр. Жануарлар салған соқпақ жолдарды кездестіруге болады. *(Тайга)*		

				4. Міне, емен, ақ қайың, жапырақтары дірілдеген көктерек, қарағай, шырша барлығы араласып кеткен. Олардың бұтақтары үлкен шатыр сияқты. Ал төменде жаңғақ ағашы мен әртүрлі бұталар өседі. *(Жапырақты орман)*		
	Қорытынды шығарамыз	Деңгейлері жоғары балалар деңгейлері төмен және орташа оқушылардың жұмыстарын тексереді.			Өзара бағалау	

Негізгі кезең (20 мин.)	Жұмбақты шешіңдер: Жазда ыстық, құрғақ, Ыстықтан құтылмайсың. Қыста қар аз, Жиі жылымық болады. Бұл аймақтың жазығы жоқ! – Бұл бізде	Жұмбақ шешеді.	Бір сөзбен жалпылама	Сабаққа презентация
	– Қандай сөз жасырылған? – Бүгін сендермен жаңа саяхатқа аттанамыз және тағы бір табиғи аймақ – далалы аймақпен танысамыз.	дала Сабақ тақырыбын дәптерге жазады.		
	– Орманды аймақтан кейін далалы аймақ орналасқан. Картадан даланы табыңдар. Ол картада қандай түспен берілген?	Атластан табады, табиғи аймақты көрсетеді.		Табиғи аймақ картасы, атлас
	Ормандар мен далалы аймақтар арасындағы өтпелі аймақ орманды дала деп аталады.	Мұғалімнің оқуымен мәтінді қадағалайды.	ФБ Қабылдау «Бас бармақ»	Оқулық, 80-б

	Мен сендерге оқулықтың мәтінін оқимын. Ал солтүстіктен оңтүстікке қарай жылжу кезінде ормандар неге азаяды деп ойлайсыңдар? Қазақстан аумағында ормандыдала қандай аумақты алып жатыр? Оқулықтың суреттерін қарастырып, олардың қалай ерекшеленетінін айтыңдар? Оқулықтан даланың анықтамасын табыңдар.	Тыңдаған мәтін бойынша сұрақтарға жауап береді. Мұғалімнің сұрағына жауап береді			Таңдап оқу	70 және 71-суреттер
	Дала – шөпті өсімдіктер өсетін кең, ағашсыз кеңістік.	Анықтаманы дәптерге жазады.				сөздік
	Танысуды жалғастырамыз. Нәтижесін шығарамыз.	Дала бейнеленген суреттерді таңдайды, өз таңдауын түсіндіреді. Суреттерді көрсетеді.	Оқулықтағы мәтін жалғасын оқиды. Сұраққа жауап береді: Далалы аймақтың топырағы.	Таңдамалы оқу: Қазақстан шегіндегі далалы аймақтың аумағы. Адам даланы қалай өзгертті? Сұрақтарға жауап береді.	ФБ Қабылдау «Ауызша бағалау»	

<table>
<tr><td></td><td>Дала әрқашан суретші, ақын, жазушылардың назарын аударған.</td><td colspan="3">Дала бейнеленген слайдтарды қарайды.

Мұғаліммен бірге дала туралы өлең оқиды.</td><td></td><td>Презентация 77-б</td></tr>
<tr><td>Динамикалық үзіліс (3-мин.)</td><td>Дене жаттығуларын орындау.</td><td colspan="3">Мұғалімнің қимыл-қозғалысын қайталайды.</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Материалды түсінгенін және бекіткенін тексеру (10 мин.)</td><td rowspan="2">Бүгін қандай табиғи аймақпен таныстық?</td><td colspan="3">Сұраққа жауап береді</td><td rowspan="2">Ұжымдық жұмыс</td><td rowspan="2">Оқулық 77-б</td></tr>
<tr><td>1-сұрақ</td><td>2-сұрақ</td><td>3-сұрақ</td></tr>
<tr><td>Кескін картамен практикалық жұмыс</td><td colspan="3">Картадан табиғи аймақтар: орманды дала және даланы көрсетеді.
Кескін картада дала аймағының шегараларын белгілейді, бояйды.
Партадағы көршісімен бір-бірінің жұмысын бағалайды.</td><td>Өзара бағалау</td><td>Атлас. Кең даламыз туралы бір өлең оқылады, ән шырқалады.</td></tr>
<tr><td>Негізделген баға қою (2 мин.)</td><td>Бағалау жүргізеді</td><td colspan="3">Мұғалімнің сұрақтарына жауап беру:
- Сабақтағы жұмысың үшін өзіңе қандай баға қояр едің?
Неліктен?</td><td></td><td></td></tr>
</table>

Үй тапсырмасын түсіндіру (2 мин.)	Үй тапсырмасын орындау бойынша нұсқау береді.	Күрделіліктің төмен деңгейі	Күрделіліктің орташа деңгейі	Күрделіліктің жоғары деңгейі		
		«Дала» суретін салу.	Оқулықтағы мәтінді оқу (76-77-б.). 2-тапсырманы орында.	Өзінің қалаған дала туралы өлең оқу.		
Сабақты қорытындылау (3 мин.)	Бүгінгі далалы аймаққа жасаған саяхатымыз аяқталды. Ата-аналарыңыз бен достарыңызға дала туралы не айтасыздар? Сабақтан қандай көңіл күймен шығатындарыңды карточкамен көрсетіңдер.	Сұрақтарға жауап береді. Клоунға сабақтан кейінгі көңіл күйге сәйкес келетін ауызды салыңыз. 			ФБ Қабылдау «Баланың ұясы» ФБ Қабылдау «Бейнелі рефлексия»	

ПАЙДАЛАНҒАН ЖӘНЕ ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Аналитические материалы по предмету «География». Аналитические материалы. – Астана: Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина, 2015.

3. География. Энциклопедия для детей. – М.: Махаон, 2000.

4. Егорова Н.Л. Обучение школьников с нарушением интеллекта основам географии: Учебно-методическое пособие.- Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2012.

5. Кабелка И. В. Методика обучения географии учащихся вспомогательной школы. – Мн.: БГПУ, 2006. – 53 б.

6. Митрофанов И.В. Тематические игры по географии. Методика проведения игр: вопросы, задания, ключи. – М.: Сфера, 2002.

7. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы по предметам естественно-научного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013.

9. Студенцов Н.Н. Занимательная география/ Н.Н. Студенцов, Г.П. Пивоварова. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1973.

10. Шляхов А.Л. География на пальцах. – Литрес, 2018.

Интернет-ресурстар:

https://infourok.ru/metodicheskoe-posobie-kompleks-ocenochno-izmeritelnyh-materialov-po-geografii-dlya-uchashihsya-7-klassa-specialnoj-korrekcionnoj-6227378.html

https://multiurok.ru/files/programmno-metodicheskii-material-dlia-urokov-geog.html

https://compedu.ru/publication/kim-po-geografii-7-8-klass-dlia-korrektsionnykh-shkol-viii-vida.html

https://geokugut.ucoz.ru/dir/sajty_uchitelej_geografii/12

http://geoportal.narod.ru/index1.htm

МАЗМҰНЫ

Кіріспе 3

«География» (7-сынып) ОӘК құрылымы
мен мазмұнының ерекшеліктері 4

1-қосымша.
Пән бойынша орта мерзімді
(күнтізбелік-тақырыптық) жоспар 9

2-қосымша.
«География» 7-сынып курсы бөлімшелерінің
технологиялық картасы 20

3-қосымша.
Қысқа мерзімді (сабақ) жоспары 71

Пайдаланған және ұсынылған
әдебиеттер 79

Оқу басылымы

Галия Аскербековна Абаева
Рыжкова Алла Дмитриевна

ГЕОГРАФИЯ

Зерде бұзылыстары бар балаларға
арналған арнайы мектептердің
(сыныптардың) 7-сыныбына арналған
әдістемелік құрал

Редакторы Г. Ж. Есенжолова
Компьютерде беттеген Э. А. Айтқұлова

Басуға 12.07.2023 қол қойылды.
Есептік баспа табағы 5,25. Шартты баспа табағы 4,88.
Пішімі 60х84 $^{1}/_{16}$. Офсеттік қағаз